

**XARİCİ ÖLKƏ UNIVERSİTETLƏRİNDƏ
«AZƏRBAYCAN MULTİKULTURALİZMİ»
FƏNNİNİN TƏDRİSİ:**

PROBLEMLƏR VƏ PERSPEKTİVLƏR

III Virtual Dəyirmi masa, 2015

**ПРЕПОДАВАНИЕ ПРЕДМЕТА
«АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМ»
В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

III Виртуальный Круглый стол, 2015

**TEACHING THE COURSE
«AZERBAIJANI MULTICULTURALISM»
AT UNIVERSITIES ABROAD:
CHALLENGES AND PERSPECTIVES**

3rd Round table, 2015

«Xarici ölkə universitetlərində «Azərbaycan multikulturalizmi» fənninin tədrisi: problemlər və perspektivlər» mövzusunda təşkil olunmuş dəyirmi masanın iştirakçıları:

Участники круглого стола
«Преподавание предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных странах: проблемы и перспективы»:

Participantis in the virtual round table
«Teaching the Course “Azerbaijani Multiculturalism” at Universities abroad: challenges and perspectives»

ETİBAR NƏCƏFOV

professor, Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri Xidmətinin baş məsləhətçisi (Azərbaycan):

ЭТИБАР НАДЖАФОВ

профессор, главный консультант Службы Государственного Советника по вопросам мультикультурализма, религии и межнациональных отношений Азербайджанской Республики (Азербайджан)

ETİBAR NAJAFOV

Professor, Chief Advisor to the Service of the Counsellor of State of the Republic of Azerbaijan for Multiculturalism and Interethnic and Religious Affairs (Azerbaijan):

İVAN İLÇEV

professor, Müqəddəs Kliment Ohridski adına Sofiya Universitetinin rektoru (Bolqarıstan)

ИВАН ИЛЬЧЕВ

профессор, ректор Софийского университета им. Св.Климента Охридского (Болгария)

IVAN ILCHEV

Professor, Rector of Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

DANIEL POMMYER

dosent, Sapienza Universitetində Azərbaycan Tədqiqatları Mərkəzinin icraçı direktoru (İtaliya)

ДАНИЭЛЬ ПОММЬЕР

доцент, исполнительный директор Центра по изучению Азербайджана в Университете Сапиенза (Италия)

DANIEL POMMYER

Associate Professor, Executive Director of Azerbaijan Research Centre in Sapienza University (Italy)

MAREK PRŠIXODA

Karl Universitetinin Şərqi Avropa İnstitutunun direktoru (Çexiya)

МАРЕК ПРШИХОДА

директор Института Восточной Европы Карловского университета (Чехия)

MAREK PRSHIKHODA

Director of the East-European Institute of Charles University (the Czech Republic)

OLQA MALAŞENKOVA

Belarus Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Münasibətlər Fakültəsinin dekan müavini

ОЛЬГА МАЛАШЕНКОВА

заместитель декана факультета Международных отношений Белорусского государственного университета

OLGA MALASHENKOVA

Deputy Dean of the International Relations Faculty at the Belarusian State University

ALEKSANDR ŞARAPO

professor, Belarus Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Münasibətlər fakültəsinin Beynəlxalq Münasibətlər kafedrasının müdiri

АЛЕКСАНДР ШАРАПО

профессор, заведующий кафедрой Международных отношений факультета Международные отношения Белорусского государственного университета

ALEXANDER SHARAPO

professor, Head of the International Relations Department in the International Relations Faculty at the Belarusian State University

AZAD MƏMMƏDOV

professor, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin icraçı direktoru

AZAD МАМЕДОВ

профессор, исполнительный директор Бакинского международно-го центра мультикультурализма

AZAD MAMMADOV

professor, Executive Director of Baku International Centre of Multiculturalism

SOFIYA ŞİQAYEVA MITRESKA

Bakı Slavyan Universitetinin Bolqar Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin direktoru, Müqəddəs Kliment Oхrisdki adına Sofiya Universitetinin Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin direktoru (Bolqarıstan)

СОФИЯ ШИГАЕВА МИТРЕСКА

директор Центра болгарского языка и культуры БСУ и директор Центра азербайджанского языка и культуры Софийского университета им. Св.Климента Охридского (Болгария)

SOFIYA SHIGAYEVA MITRESKA

Director of the Centre of the Bulgarian Language and Culture at Baku Slav University, Director of the Centre of the Azerbaijani Language and Culture at Sofia University "St. Kliment Ohridski" (Bulgaria)

İRİNA KUNİNA

Bakı Slavyan Universitetinin «Diplomatiya və xarici siyasət» kafedrasının dosenti

ИРИНА КУНИНА

доцент кафедры Дипломатия и внешняя политика Бакинского славянского университета

IRINA KUNINA

Associate Professor of the Diplomacy and Foreign Policy Department at Baku Slav University

RAFAEL HƏSƏNOV

professor, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun aparat rəhbəri

РАФАЭЛЬ ГАСАНОВ

профессор, руководитель аппарата Фонда «Знание» при Президенте Азербайджанской Республики

RAFAEL HASANOV

professor, Chief of the Staff of the Knowledge Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan

ELEONORA HÜSEYNOVA

Belarus Dövlət İqtisad Universitetinin iqtisadi siyasət kafedrasının assistenti, Maksim Tank adına Belarus Dövlət Pedaqoji Universitetinin Azərbaycan dili və mədəniyyəti mərkəzinin direktoru

ЭЛЕОНОРА ГУСЕЙНОВА

ассистент кафедры экономической политики Белорусского государственного экономического университета, руководитель Центра азербайджанского языка и культуры БСУ в БГПУ им. М.Танка

ELEONORA HUSEINOVA

Assistant of the Economic Policy Department at the Belarusian State University of Economy, Director of the Centre of the Azerbaijani Language and Culture at the Belarusian State Pedagogical University after Maxim Tank

ALEKSANDR NESTEROV

professor, Rusiyanın birinci prezidenti Boris Yeltsin adına Ural Federal Universiteti Siyasi Elmlər Institutunun Avropa tədqiqatları kafedrasının müdiri (Rusiya)

АЛЕКСАНДР НЕСТЕРОВ

профессор, заведующий кафедрой европейских исследований Института политических наук Уральского федерального университета имени первого президента России Б.Н. Ельцина (Россия)

ALEXANDER NESTEROV

professor, Head of the European Studies Department at the Political Sciences Institute of the Ural Federal University after the First President of Russia Boris Yeltsin (Russia)

ROZA ŞƏFİYEVA

Bakı Slayyan Universiteti, Çex dili və mədəniyyəti mərkəzinin direktoru

РОЗА ШАФИЕВА

директор Центра чешского языка и культуры, Бакинского славянского университета

ROZA SAFIYEVA

Director of the Centre of the Czech Language and Culture, at Baku Slav University

POLINA FOFONOVA

Rusiyanın birinci prezidenti Boris Yeltsin adına Ural Federal Universitetinin tələbəsi

ПОЛИНА ФОФАНОВА

студентка Уральского федерального университета имени первого президента России Б.Н. Ельцина

POLINA FOFONOVA

a student of the Ural Federal University after the First President of Russia Boris Yeltsin

FRANÇESKA EKVAŞTRE
Sapienza Universitetinin tələbəsi (İtaliya)

ФРАНЧЕСКА ЭКВАСТРЕ
студентка Университета Сapiенза (Италия)

FRANCHESKA EKVAŞTRE
a student at Sapienza University (Italy)

EVA ÇERLOVA
Karl Universitetinin tələbəsi (Çexiya)

EVA ЧЕПЛОВА
студентка Карловского Университета (Чехия)

EVA CHERLOVA
a student at Charles University (the Czech Republic)

DANGIOLE BİLAYTE
Litva Edukologiya Universitetinin tələbəsi

ДАНГИОЛЕ БИЛАЙТЕ
студентка Литовского эдукологического университета (Литва)

DANGIOLE BILAYTE
a student at the Lithuanian Educology University

ZORNİTSA ZAMFİROVA
Müqəddəs Kliment Oхridski adına Sofiya Universitetinin magistri
(Bolqarıstan)

ЗОРНИЦА ЗАМФИРОВА
магистр Софийского университета им. Св.Климента Охридского
(Болгария)

ZORNITSA ZAMFIROVA
an MA student at Sofia University "St. Kliment Ohridski" (Bulgaria)

ALEXANDRA QNEDÇİK
Belarus Dövlət Universitetinin tələbəsi

АЛЕКСАНДРА ГНЕДЧИК
студентка Белорусского государственного университета

ALEXANDRA GNEDCHIK
a student at the Belarusian State University

ASİF HACIYEV
professor, Bakı Slavyan Universitetinin rektoru

АСИФ ГАДЖИЕВ
профессор, ректор Бакинского Славянского Университета

ASIF HAJIYEV
professor, Rector of Baku Slav University

OKTAY SƏMƏDOV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun icraçı direktoru

ОКТАЙ САМЕДОВ
исполнительный директор Фонда «Знание»
при Президенте Азербайджанской Республики

OKTAY SAMADOV
Executive Director of the Knowledge Foundation under
the President of the Republic of Azerbaijan

TSVETAN TEOFANOV
professor, Müqəddəs Kliment Ohridski adına Sofiya Universitetinin Klassik və yeni filologiyalar fakültəsinin dekani

ЦВЕТАН ТЕОФАНОВ
профессор, декан Факультета классических и новых филологий
Софийского университета им. Св.Климента Охридского

TSVETAN TEOFANOV
Professor, Dean of the Faculty of Classic and New Philologies,
Sofia University "St. Kliment Ohridski"

FROLTISOV VLADISLAV

dosent, Belarus Dövlət Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr kafedrasının tədris işi üzrə müdir müavini

ВЛАДИСЛАВ ФРОЛЬЦОВ

доцент, заместитель заведующего кафедрой Международных отношений Белорусского государственного университета по учебной работе

FROLTISOV VLADISLAV

Associate Professor, Deputy Head of the International Relations Department in Academic Affairs at the Belarusian State University

LORETA ÇODSKIYENE

Litva Edukologiya Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri

ЛОРЕТА ЧОДСКИЕНЕ

заведующая отделом Международных связей Литовского эдукологического университета (Литва)

LORETA CHODSKIYENE

Head of the International Relations Department at the Lithuanian Educology University

KUÇİNSKAYA YEKATERİNA

Belarus Dövlət Universitetinin tələbəsi

КУЧИНСКАЯ ЕКАТЕРИНА

студентка Белорусского государственного университета

KUCHINSKAYA YEKATERINA

a student at the Belarusian State University

MƏRYAM AKÇAY

Litva Edukologiya Universitetinin tələbəsi

МАРЬЯМ АКЧАЙ

студентка Литовского эдукологического университета (Литва)

MARYAM AKCHAY

a student at the Lithuanian Educology University

RAMI ƏZİZ
Sapienza Universitetinin tələbəsi (İtaliya)

РАМИ АЗИЗ
студент Университета Сапиенза (Италия)

RAMI AZIZ
a student at Sapienza University (Italy):

DIANA KOYTUK
Karl Universitetinin tələbəsi (Çexiya)

ДИАНА КОЙТУК
студентка Карловского университета (Чехия)

DIANA KOYTUK
a student of Charles University (the Czech Republic):

Xarici ölkə universitetlərində
«Azərbaycan multikulturalizmi»
fənninin tədrisi:
problemlər və perspektivlər

Redaksiyadan

İndiyədək Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşavirliyi xidməti əməkdaşlarının, yerli və xarici ekspertlərin iştirakı ilə iki virtual "Dəyirmi Masa" keçirilmişdir. Xidmətin təşkil etdiyi ilk virtual "Dəyirmi masa"nın mövzusu "Müasir dövrdə Azərbaycanda sosial-iqtisadi və mənəvi inkişafın harmoniyası" idi. Müzakirədə əldə olunan əsas fikir ondan ibarət idi ki, bu iki amil bir-birini həmahəng şəkildə tamamlayır, xalqımızın mənəvi dəyərləri sosial-iqtisadi inkişafın təsiri ilə daha da yüksələrək onu həm müşayiət edir, həm də əsas səbəblərindən biri kimi çıxış edir.

Xidmətin təşkil etdiyi ikinci "Dəyirmi masa"da "Multikultural təhlükəsizliyin əhəmiyyəti və onun təmin olunmasının yolları" problemi müzakirə olunmuşdur.

Ölkəmizin multikulturalizm sahəsində əldə etdiyi böyük təcrübəni xarici ölkələrdə yaymaq məqsədilə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi 2014-2015-ci tədris ilinin yaz semestrində unikal bir layihəni həyata keçirməyə başladı. İlk dəfə olaraq 7 xarici ölkə universitetində - Bolqarıstan Respublikasının Müqəddəs Kliment Oxridski adına Sofiya Universiteti, Gürcüstan Respublikasının İvan Cavaxişvili adına Tbilisi Dövlət Universiteti, Rusiya Federasiyasının Rusiyanın birinci prezidenti Boris Yeltsin adına Ural Federal Universiteti, Litva Respublikasının Edukologiya Universiteti, Çexiya Respublikasının Karl Universiteti, İtaliya Respublikasının Sapienza Universiteti və Belarus Respublikasının Dövlət Universitetində "Azərbaycan multikulturalizmi" fənni tədris olundu. Eyni zamanda bir sıra Azərbaycan universitetində də bu fənnin tədrisinə start verildi.

Artıq adı çəkilən universitetlərdə fənnin tədrisi bitmişdir. 100-dən çox tələbə və mütəxəssis Azərbaycan haqda faydalı biliklər almışdır.

Bugünkü üçüncü virtual "Dəyirmi masa"nın mövzusu "Xarici ölkə universitetlərində "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin tədrisi: problemlər və perspektivlər"dir. "Dəyirmi masa"da 2014-2015-ci tədris ilinin yaz semestrində "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin tədris olunmasına başlayan xarici ölkə universitetlərinin rəhbərləri, bu fənni tədris edən müəllimlər və tələbələr iştirak edir.

Etibar Nəcəfov - professor, Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət Müşaviri Xidmətinin baş məsləhətçisi (Azərbaycan):

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev çıxışlarının birində ölkəmizin multikulturalizmlə bağlı təcrübəsinin nadir xarakter daşdığını göstərərək, bu təcrübənin xarici ölkələrdə öyrənildiyini qeyd etmişdir. Ölkəmizin multikulturalizm sahəsindəki təcrübəsinin öyrənilməsinin bariz bir nümunəsi kimi 7 xarici ölkə universitetində "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin tədrisini göstərmək olar.

İlk öncə mən bu fənnin tədris olunmasına razılıq verən universitetlərin rəhbərlərinə təşəkkür edir və onlara belə bir sualla müraciət etmək istəyirəm: "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin universitetinizdə tədris olunmasının əsas əhəmiyyətini nədə görürsünüz?

İvan İlçev – professor, Müqəddəs Kliment Oxridski adına Sofiya Universitetinin rektoru (Bolqarıstan):

«Azərbaycan multikulturalizmi» fənni Müqəddəs Kliment Oxridski adına Sofiya Universiteti və Bakı Slavyan Universiteti arasında Azərbaycanın Bolqarıstanda populyarlaşması sahəsində ikitərəfli təşəbbüsün özünəməxsus davamı oldu. Təşəbbüsün başlanğıcı Sofiya Universitetində Azərbaycan dili və mədəniyyəti Mərkəzinin açılışı və Azərbaycan dilinin tədrisi oldu. Bu, 2013-ci ildə Bakı Slavyan Universitetinin rəhbərliyi – əvvəlki rektoru, prof. Kamal Abdullayev tərəfindən təklif edilmişdi. Hesab edirəm ki, bu, təhsil sahəsində ikitərəfli münasibətlərin inkişafında böyük addım idi. Hazırda Mərkəz fəal inkişaf edir, Azərbaycanın tanınması ilə əlaqədar müxtəlif tədbir və mühazirələr təşkil edir. Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin bizim universitetdə yeni fənnin tədrisi haqda təklifi çox müsbət qarşılanmışdır və biz onu Tarix, Fəlsəfə, Klassik və Müasir filologiya fakültələrinin tədris planlarına daxil etməyi planlaşdırırıq. Mənim həmkarlarım xəbər verirlər ki, bu fənn təkcə Azərbaycan dilini öyrənən türkoqolq tələbələrdə deyil, həm də bütövükdə Şərqlə maraqlananlarda maraq oyatmışdır.

Öz tərəfimdən deyə bilərəm, şadam ki, K.Abdullayev indi də bizim ölkələrimiz arasında akademik əlaqələrin inkişafı təşəbbüsünü dəstəkləyir və Bolqarıstanda Azərbaycan haqqında yeni fənlərin yaranmasına yardım edir. Əslində, bu, çox vacibdir. Dövlətlər arasında münasibətlər həm də təhsil əlaqələrinin möhkəm əsası üzərində qurulur. Bolqarıstanın Azərbaycanda və Azərbaycanın

Bolqarıstanda öyrənilməsi bizim xalqları yaxınlaşdırır və bizə bir-birimiz haqda daha çox şey öyrənməyə imkan verir.

Daniel Pommyer – dosent, Sapienza Universitetində Azərbaycan Tədqiqatları Mərkəzinin icraçı direktoru (İtaliya):

Azərbaycanın tarixi və mədəniyyəti ilə məşğul olan professor, həmçinin Sapienza Universitetində Azərbaycanı öyrənmə Mərkəzin icraçı direktoru kimi, mən nəinki xoşbəxtəm, həm də Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi ilə əməkdaşlığı böyük həvəslə qəbul etmişəm. «Azərbaycan multikulturalizmi» fənni üzrə müəhazirələr dəvət olunmuş bakılı mütəxəssis tərəfindən dörd kursda oxunmuşdur. Həmçinin Sapienza Universitetində ixtisası üzrə təhsil alan doktorantlar üçün yekun konfrans baş tutmuşdur. Azərbaycanda neçə millət, mədəniyyət və konfessiyanın birgə və dostcasına yaşadığını öyrənən bizim tələbələrimizin üzrlərindəki real təəccüb ifadəsi «Azərbaycan multikulturalizmi» kursunun tədrisinin başlıca nəticəsidir. Digər tərəfdən, biz Azərbaycanı bir ölkə olaraq nisbətən yaxın zamanlarda öyrənməyə başladığımızdan, fikrimizi əsasən tarixin və iqtisadi münasibətlərin tədqiqində cəmləşdirmişdik. Bu yeni multikulturalizm sahəsində təhlil aparmamışdıq. Bu kurs bu boşluğu doldurdu.

Marek Prşixoda – Karl Universitetinin Şərqi Avropa İnstitutunun direktoru (Çexiya):

Bəzi çətinliklərə baxmayaraq Azərbaycan çox qısa bir müddətdə güclü, siyasi baxımdan sabit bir dövlətə çevrilə bildi. Ölkəyə beynəlxalq diqqət həm də Azərbaycanın dərin təsir bağışlayan iqtisadi yüksəlişi ilə bağlıdır. İpək Yolu layihələrindən tutmuş, hazırda həyata keçirilən enerji layihələrindən hər şey göstərir ki, Azərbaycan əsrlər boyu oynadığı nəqliyyat dəhlizi rolunu indinin özündə də uğurla icra etməkdədir. Bu, şəksiz ki, eyni zamanda çoxsaylı etnik və dini icmaların yüzillərcə mehribanlıq şəraitində yaşadığı bir ölkədə formalaşmış aşkarlıq və qarşılıqlı zənginləşmə ənənələrinin qorunub saxlanması və inkişafına da yardım etmişdir. Və əlbəttə, gözəldir ki, Azərbaycan bu sahədə qazandığı müsbət təcrübəni digər dövlətlərlə paylaşmağa çalışır.

Əməkdaşlıq üçün bu cür imkanın olduğuna biz çox şadıq. Hesab edirəm ki, «Azərbaycan multikulturalizmi» fənninin universitetimizdə tədrisi yeni «Qafqazşünaslıq» ixtisasının açılması üçün əsas ola bilər ki, bunun da istiqamətlərindən biri «Azərbaycan dili və mədəniyyəti» olar. Bu, unikal imkandır, çünki nə

bizim ölkəmizdə, nə də regionun digər ölkələrində belə ixtisas yoxdur. Düşünürəm ki, bu, həm çex tələbələri, həm də Karl Universitetində təhsil alan əcnəbi tələbələr üçün maraqlı olacaq. Bu fənnin tədrisini davam etdirmək və gələnlə il onu əsas ixtisasa daxil olunan fənn etmək niyyətindəyik.

Olqa Malaşenkova – Belarus Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Münasibətlər Fakültəsinin dekan müavini:

Azərbaycan sivilizasiyalararası dialoq üçün gözəl bir nümunədir. Və təsadüfi deyil ki, Bakı beynəlxalq humanitar forum, mədəniyyətlərarası beynəlxalq forum qəbilindən vacib tədbirlər məhz burada, Bakıda keçirilir.

«Azərbaycan multikulturalizmi» kursu müxtəlif tarixi, mədəni və dini ənənələri olan 28 ölkədən tələbə, magistr və aspirantların hazırda təhsil aldığı Beynəlxalq münasibətlər fakültəsinin bütün ixtisasları üçün böyük önəm daşıyır. Ümumiyyətlə isə, multikulturalizm siyasətinin müasir Azərbaycanda reallaşması təcrübəsi və xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi tələbələrdə müxtəlif xalqların və mədəniyyətlərin nümayəndələri ilə səmərəli tərəfdaş münasibətlərinin qurulması sahəsində lazımi bilik, bacarıq və vərdişlərin yaradılması üçün çox vacib görünür.

Aleksandr Şarapo – professor, Belarus Dövlət Universitetinin Beynəlxalq Münasibətlər fakültəsinin Beynəlxalq Münasibətlər kafedrasının müdiri:

İcazə versəydiniz, mən öz həmkarımın dediklərini belə tamamlayardım. 2014-2015-ci tədris ilində «Azərbaycan multikulturalizmi» kursu «Beynəlxalq münasibətlər» ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr üçün tədris edilir ki, bu tələbələr də gələcəkdə Xarici İşlər Nazirliyində, digər nazirlik və idarələrdə, həmçinin Belarus Respublikasının müxtəlif mülkiyyət formaları olan təsərrüfat müəssisələrində işləyəcəklər. Bizim məzunlarımız dövlətin xarici siyasət kursunun ən vacib aspektlərinin reallaşması ilə məşğul olacaqlar və bu işdə onlara Belarus Respublikasının vacib beynəlxalq partnyoru olan Azərbaycan Respublikasının multikulturalizm siyasətinin əsaslarını bilmək yardım edəcək.

Azad Məmmədov - professor, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin icraçı direktoru:

Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi xarici ölkə universitetlərinə "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin tədrisinin təşkil olunması ilə bağlı təkliflə müraciət edəndə, ilk növbədə, xaricdə Azərbaycan haqqında, onun tolerant, multikultural bir ölkə olması haqqında həqiqətləri yaymaq məqsədini güdüdü.

Sözsüz ki, bu həqiqətin yayılmasında əsas rolu bu yeni fənni tədris edən müəllimlər yerinə yetirməliydi. "Azərbaycan multikulturalizmi" fənnini tədris edə biləcək müəllimləri hazırlamaq məqsədilə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi Bakı Slavyan Universitetində treyninqlər təşkil etdi. Treyninqlər AMEA-nın həqiqi üzvü Kamal Abdullayevin və professor Etibar Nəcəfovun hazırladıqları və Azərbaycan Respublikası Təhsil nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş "Azərbaycan multikulturalizmi" adlı tədris proqramının əsasında aparılırdı. Treyninqləri tanınmış mütəxəssislər aparırdı. İndiyədək Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzində 7 ikiaylıq treyninq keçirilmişdir. "Azərbaycan multikulturalizmi" fənnini Azərbaycan və xarici ölkə universitetlərində tədris edənlər treyninqlərdə iştirak etmiş və imtahan verərək sertifikat almış müəllimlər oldu.

Etibar Nəcəfov:

Azad müəllimin söylədiyi kimi, ölkəmiz haqqında dünyada həqiqətlərin yayılmasında sözügedən fənni tədris edən müəllimlər müstəsna rol oynayırlar. Buna görə də mənim növbəti sualım "Azərbaycan multikulturalizmi" fənnini xarici ölkə universitetlərində tədris edən müəllimlərdir. Fənnin tədrisi xarici tələbələr arasında Azərbaycan haqqında həqiqətlərin yayılmasına səbəb oldumu?

Sofiya Şiqayeva-Mitreska – Bakı Slavyan Universitetinin Bolqar Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin direktoru, Müqəddəs Kliment Oxrısdki adına Sofiya Universitetinin Azərbaycan Dili və Mədəniyyəti Mərkəzinin direktoru (Bolqarıstan):

Bəli, bu fənnin tədrisi Azərbaycanla maraqlanan tələbələrin dünyagörüşünü genişləndirməyə kömək etdi. Onlar Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti, Azərbaycan ərazisində yaşayan xalqlar, Azərbaycan ictimai-fəlsəfi fikrinin əsasları və əsrlər boyu bu ərazilərdə yayılmış müxtəlif fəlsəfi cərəyanlar, Azərbaycan əhalisinin çoxkonfessionallığı və həm qədimdə, həm də müasir Azərbaycanda müxtəlif tarixi dövrlərdə xalqların və dinlərin sülh şəraitində yaşamaları barədə biliklər əldə etdilər, ölkədəki müasir siyasi və iqtisadi vəziyyət haqqında, multikulturalizm və digər sahələrdə dövlətin hazırkı siyasətinin məqsəd və prioritetlərinə dair məlumatla yiyələndilər. Bütövlükdə bolqar tələbələr Azərbaycan haqda müəyyən biliyə malik idilər. Amma elə tələbələr var idi ki, onlar Azərbaycanın nə zamansa yalnız Sovet İttifaqının bir hissəsi olduğunu bilirdilər. Tələbələrin çoxu Azərbaycan torpaqlarının 20%-in Ermənistan Respublikası tərəfindən işğal olunduğundan xəbərsiz idi. Bundan başqa, onların Azərbaycanın müasir dövrdə sosial-iqtisadi

sahədə böyük nailiyyətlər əldə etməsi, dünya siyasəti və iqtisadiyyatında layiqli yer tutmaq istiqamətində atdığı uğurlu addımlar haqqında məlumatı yox idi. Multikulturalizm üzrə məşğələlər zamanı tələbələrin eşitdikləri hər şey onlar üçün yeni və maraqlı idi.

İrina Kunina – Bakı Slavyan Universitetinin diplomatiya və xarici siyasət kafedrasının dosenti:

«Azərbaycan multikulturalizmi» kursunda Azərbaycanla bağlı həqiqətlər təqdim edilir. Ona görə də İtaliyanın Sapienza Universitetində tədris etdiyim bu kursda tələbələrin imkanı oldu ki, ölkəmiz haqqında hərtərəfli məlumat alsınlar. Keçdiyimiz fənn tələbə auditoriyasının böyük marağına səbəb oldu. Bu tədris təcrübəmdən çıxış edərək demək istərdim ki, kursun başlanğıcında tələbələrin Azərbaycan haqqında bilikləri olduqca məhdud idi. Bildikləri demək olar yalnız bunlardan ibarət idi: Dağlıq Qarabağ problemi və Azərbaycanda enerji ehtiyatlarının olması. İlk mühazirələrdən sonra onların Azərbaycan barədə təsəvvürləri genişlənməyə başladı. Ölkəmiz haqda daha çox öyrəndilər, o cümlədən, Azərbaycanın dünyanın ən tolerant dövlətlərindən biri olduğu, multikulturalizmin Azərbaycanın dövlət siyasəti, həmçinin əhəlinin həyat təzi olduğu barədə məlumatlar əldə etdilər. Tələbələr Azərbaycanda multikulturalizm üçün əlverişli tarixi, mədəni, siyasi və ictimai-iqtisadi şərait haqqında konkret biliklərə yiyələndilər.

«Azərbaycan Respublikasında çoxkonfessionallıq və multikulturalizm siyasəti» mövzusu tələbələrdə xüsusilə maraq doğurdu və bu mövzu onların təsəvvüründə yer almış müəyyən stereotipləri aradan qaldırmağa kömək etdi.

Rafael Həsənov – professor, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun aparat rəhbəri:

Mən Litva Edukologiya Universitetində bu fənni tədris etdim. Xarici ali təhsil ocaqlarında «Azərbaycan multikulturalizmi» kursunun tədrisinin əsas məqsədi Azərbaycan xalqının tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı, incəsənəti, eləcə də dövlətin multikulturalizm siyasətinin tərkib hissəsi kimi daxili və xarici siyasət kursu ilə əcnəbi tələbələri tanış etmək, dinləyicilərə Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqda həqiqəti çatdırmaq, ölkəmizə yeni dostlar qazandırmaqdır. Mühazirə zamanı, həmçinin litvalı tələbələrlə auditoriyadankənar görüşlərdə, müxtəlif tədbirlərdə başa düşdüm ki, ölkəmiz barədə onların dürüst məlumatı yoxdur. Mühazirələrimdə və ölkəmizə həsr olunan tədbirlərdə filmlərdən, xəritələrdən, müxtəlif əyani vəsaitlərdən

istifadə edərək səy göstərirəm ki, tələbələrimdə respublikamız haqqında müsbət fikir yaradım. Mənə elə gəlir ki, buna müvəffəq oldum. Məsələn, fevral ayının 23-də bütöv bir dərsi Xocalı faciəsinə həsr etdim, tələbələrin çoxsaylı sualları, aldıkları cavablar da mövzunun dərinədən mənimsənilməsinə yardım etdi.

Hüseynova Eleonora Mirzağa qızı – Belarus Dövlət İqtisad Universitetinin iqtisadi siyasət kafedrasının assistenti, Maksim Tank adına Belarus Dövlət Pedaqoji Universitetinin Azərbaycan dili və mədəniyyəti mərkəzinin direktoru:

Şübhəsiz ki, bu fənnin öyrənilməsi Belarus Dövlət Universitetinin tələbələri arasında xüsusi maraq doğurur. Səbəb həm də odur ki, Azərbaycan Belarus Respublikasının strateji tərəfdaşdır. Xalqlarımızı həm ümumi tarix, həm də dostluq əlaqələri və ikitərəfli iqtisadi maraqlar birləşdirir.

Beynəlxalq münasibətlər fakültəsinin tədris programına bu kursun daxil edilməsi tələbələrə Azərbaycana müxtəlif rəqəmlərdən, o cümlədən mənəvi, mədəni, siyasi aspektlərdən baxmağa imkan verdi. Qərbi ölkələrində multikulturalizm siyasətinin nəzəri-metodoloji əsasları artıq öyrənilib. Bu ölkələrin bir çoxunda multikulturalizmin problemləmatikliyini səbəblərini anlayan tələbələrə Azərbaycan multikulturalizminin təcrübəsi, fəlsəfəsinin mahiyyəti və mədəniyyətlərarası dialoq modelləri maraqlı gəldi. Məşğələlər nisbətən yeni başladığından, öyrənilən mövzular arasında «Azərbaycanın ictimai-fəlsəfi fikri tarixində tolerantlıq və multikulturalizm ideyaları» mövzusu xüsusi marağa səbəb oldu. Müəhazirələrdən sonra tələbələrin bir çoxu «Kitabi Dədə Qorqud» dastanı və Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərinin əsərləri ilə tanış olmaq istədiklərini bildirir, bu istiqamətdə çap materiallarının necə əldə edilməsi barədə müraciətlər edirdilər.

Aleksandr Nesterov – professor, Rusiyanın birinci prezidenti Boris Yeltsin adına Ural Federal Universiteti Siyasi Elmlər İnstitutunun Avropa tədqiqatları kafedrasının müdiri (Rusiya):

Rusiyada təhsil alan tələbələr bir qayda olaraq Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti, daxili və xarici siyasəti, Azərbaycan cəmiyyətinin inkişaf xüsusiyyətləri ilə az tanışdırlar. Müəyyən mənada, haqqında danışdığımız bu yeni fənn faktiki olaraq «Azərbaycanşünaslığa giriş»i əvəz etdi və bizim tələbələrimizdə ölkə haqqında ümumi təsəvvürlər əldə etməyə imkan verdi. Özü də tələbələrin suallarından və məruzələrindən aşkar oldu ki, onlar üçün multikulturalizmin mahiyyəti və praktik

müstəvidə reallaşdırılmasının yolları xüsusi maraq doğurur. Zənn edirəm ki, bu kursun tədris edilməsi bizim universitetin tələbələrini Azərbaycanı öyrənməyə cəlb edəcək, bu ölkəyə marağı artıracaq. Deyə bilərəm ki, onlar artıq sizin ölkənizi sevməyə başlayıblar.

Roza Səfiyeva – Bakı Slavyan Universiteti, Çex dili və mədəniyyəti mərkəzinin direktoru:

Əlbəttə, bu belədir. Mənim Çexiyanın Karl Universitetindəki tələbələrimin də lap əvvəldən Azərbaycan haqqında məlumatları xeyli kəsad, bəzi hallarda isə hətta yanlış idi. Kurs onlara Azərbaycanı öyrənməyə kömək etdi. Ölkədəki çoxsaylı etnik və dini qrupların tarixin müxtəlif dövrlərində dinc, birgə yaşayışının təmin edilməsi təcrübəsi haqda məlumatlara yiyələnmələri də tələbələrin təsəvvürlərini xeyli genişləndirdi. Düşünürəm ki, Karl Universitetində “Azərbaycan multikulturalizmi” kursunun tədrisinin təşkilində qoyulmuş məqsədə nail olunub. Əlbəttə, bu dəyərləndirməni tələbələrin öz etiraflarına əsaslanaraq ifadə edirəm. Odur ki, orada bu fənnin tədrisini davam etdirmək vacibdir. Özləri bunu çox istəyir.

Etibar Nəcəfov:

Xarici ölkə universitetlərində “Azərbaycan multikulturalizmi” fənninin tədrisinin əhəmiyyəti ilə bağlı fənni tədris edən mütəxəssislərin verdikləri cavablardan bəlli oldu ki, fənnin xarici ölkələrdə tədris olunması tələbələrə Azərbaycan haqqında, onun tolerant, multikultural bir ölkə olması haqqında ətraflı bilik təqdim edir. Görəsən, tələbələrin özləri bu haqda nə düşünürlər? Onlara suallarım belə olacaq: “Azərbaycan multikulturalizmi” fənnini niyə seçdiniz? Bu fənni öyrənməyiniz sizə gözlədiyiniz nəticəni verdi mi? Azərbaycan haqqında yeni biliklər əldə etdiniz mi?

Polina Fofonova – Rusiyanın birinci prezidenti Boris Yeltsin adına Ural Federal Universitetinin tələbəsi:

Bir tərəfdən, Azərbaycan tarixən millətlərarası qarşılıqlı təsir mexanizmlərinin əsrlər boyu formalaşdığı çoxmillətli cəmiyyət olmuşdur. Digər tərəfdən də hazırda müasir Azərbaycan hökuməti dövlət səviyyəsində multikulturalizm siyasəti yürüdü. Mənim Azərbaycanla bağlı bilgilərim olduqca az idi və bunlar ölkənin beynəlxalq imici (dövlət rəmzləri, Azərbaycanın xarici siyasəti), yaxud sırayı insanların həyat tərzinə dair bəzi məlumatlarla məhdudlaşdı. Əlbəttə, «Azərbaycan

multikulturalizmi» kursu Azərbaycanın tarixi və müasir cəmiyyəti ilə məni tanış edən uğurlu bir yol oldu. Mən azərbaycanlı şəxsiyyətinin tarixən necə formalaşdığını, dövlət sərhədlərinin necə dəyişdiyini, hansı milli problemlərin bu gün də davam etdiyini öyrəndim. Mənim düşüncəmdə çoxmillətli Azərbaycan cəmiyyətinin necə təşkil edildiyinin tam təsviri formalaşdı. Müqayisədə aydın görünür ki, termin ümumiliyi öz yerində, Azərbaycan multikulturalizmi heç də Avropa və ya Amerika multikulturalizminin analoqu və ya təkrarı deyil, bu model, fikrimcə, zaman çağırışlarına hakimiyyətin siyasi reaksiyasını ifadə etməkdən daha çox, Azərbaycan cəmiyyətində adi, normal hal olmuş mədəni müxtəlifliyi fərqli məzmununda təqdim edir.

Françeska Ekvastre - Sapienza Universitetinin tələbəsi (İtaliya):

Mən çox şadam ki, Azərbaycan kimi unikal bir ölkəni öyrənmək, xüsusən də "Azərbaycan multikulturalizmi" fənni kontekstində bu ölkə haqqında geniş məlumat əldə etmək imkanım yaranıb. Bu kurs mənim gözləntilərimi doğrultdu. Müxtəlif etnik qruplar arasındakı fərqi, Azərbaycan xalqının tarixi keçmişini, eləcə də din tarixini bilirəm. «Azərbaycan multikulturalizmi» kursunun mövzuları arasında mənim üçün ən maraqlı olan «Azərbaycan Respublikasında çoxkonfessionallıq və multikulturalizm siyasəti» idi. Bu mövzudan məni çoxkonfessiyalılığın Azərbaycan üçün nə demək olduğunu, həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 18-ci maddəsində bütün dinlərə sətayişin qanun qarşısında bərabər hüquqlu olduğunu deyildiyini öyrəndim.

Tolerantlıq və mədəniyyətlərarası dialoq müasir mərhələdə Azərbaycanda dövlət siyasətinin prioritet istiqamətidir. Azərbaycan zəngin fərqli ənənələri, dil və dinləri olan bir ölkədir. Azərbaycanın timsalında biz etnik tərkibi müxtəlif olan əhəlinin iqtisadi və sosial rifahı, eləcə də mədəniyyətlərarası dialoqun məqsədlərinə necə uğurla nail olunduğu, bu təcrübənin beynəlxalq səviyyədə necə yayılmasını görürük. Bundan başqa, hazırda Azərbaycanla bağlı hər şey məni maraqlandırır. Bu ölkə haqqında bütün nəşrləri və xəbərləri artıq diqqətlə izləyirəm. Arzum müvəqqəti də olsa Azərbaycana gəlib bu ölkəni ziyarət etməkdir. Bunu getçəkləşdirməkdən ötrü Azərbaycan dilini öyrənməyə başlamışam. Multikulturalizm mərkəzinin Azərbaycanda təşkil etdiyi "Yay məktəbi"ndə iştirak edə cəyəm. Azərbaycanı daha çox tanımaq istəyirəm.

Eva Çerlova - Karl Universitetinin tələbəsi (Çexiya):

Mənim üçün «Azərbaycan multikulturalizmi» fənni əsl tapıntı oldu, çünki mənim ixtisas sahəmə keçmiş Sovet İttifaqı respublikaları, o cümlədən Şərqi Avropa

ölkələri daxildir. Deyə bilərəm ki, bu fənn gözləntilərimi doğrultdu. Sosial-mədəni, etnik və dini məsələlərin həllində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi ölkəmizdə multikulturalizmin həyata keçirilmə prinsiplərinin qəbul edilməsi məsələsinin həllində kömək edə bilər. Bundan əlavə, mühazirələrdən birinin mövzusu – "Azərbaycan Respublikasında multikulturalizm siyasəti və ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı» mənə, xüsusilə, maraqlı gəldi. Mən ölkədə iqtisadi vəziyyət haqda bir çox yeni məlumatlar, eləcə də Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi sahədə əldə etdiyi əhəmiyyətli uğurların müasir dövrdə multikulturalizm siyasətinin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsinə necə təsir etdiyini öyrəndim.

Əhalisinin çoxu islam dininə etiqad edən Azərbaycan Cənubi Qafqaz ölkələrindən biri kimi cəmiyyətdə multikultural və tolerantlıq mühitinin bərqərar olunması üçün bütün şəraiti yaradır. Bunun formalaşmasında digər amillərlə yanaşı, müxtəlif etnik qrupların kompakt yaşadığı regionların sosial-iqtisadi inkişafı da mühüm rol oynayır. Mən düşünürəm ki, Heydər Əliyev çox doğru deyib: Azərbaycandakı dini və etnik müxtəliflik mədəni həyatın zənginliyidir.

Dangirole Bilayte - Litva Edukologiya Universitetinin tələbəsi:

İlk növbədə onu demək istəyirəm ki, bu kurs mənə Litvadan uzaq bir ölkə haqqında biliklərimi artırmaq üçün bir şans idi. Hər mühazirədə yeni bir şey öyrəndim, Azərbaycan haqqında biliklərim bir qədər də artırdı. İkincisi, çoxmillətli dövlətdə mədəni şəxsiyyətin qorunması və tolerantlıq ideyasının reallaşdırılmasını özündə ehtiva edən «multikulturalizm» anlayışı haqqında öyrənmək mənim üçün məlumatlandırıcı idi. Litva da Azərbaycan kimi çoxmillətli dövlətdir. Bu iki ölkənin və bu sahədə həyata keçirilən siyasətlərin müqayisəli təhlilini aparmaq maraqlı idi. Üçüncüsü, Azərbaycanda din tarixinə həsr edilmiş mühazirə mənə böyük təəssürat bağışladı. Amma ən unudulmaz mühazirə Azərbaycanın zəngin ədəbi irsi haqqında idi.

Azərbaycan mənə görə, sirli-sehirli və həm də özünəməxsus bir ölkədir. Mühazirələr mənə bu ölkəni – Nəsrəddin Tusı, Məhsəti Gəncəvi, Nizami Gəncəvi, Mizə Fətəli Axundov və başqa görkəmli elm və sənət xadimlərinin ölkəsini daha yaxşı anlamağa yardım etdi. Baxmayaraq ki, ölkə Litvadan uzaqda yerləşir, bu gözəl mühazirələrin sayəsində Azərbaycan mənim üçün çox məhrəm bir diyara çevrildi. Bu kursdan aldığım təəssüratı, açıq, sözlə ifadə etməyə çətinlik çəkirəm. Hər şey çox gözəl idi.

Zornitsa Zamfirova - Müqəddəs Kliment Oxridski adına Sofiya Universitetinin magistri (Bolqarıstan):

Mən «Azərbaycan multikulturalizmi» fənnini ona görə seçdim ki, bir dövlətin ərazisində müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələrinin qarşılıqlı münasibəti və birgə yaşaması, eləcə də mədəniyyətlərarası ünsiyyət məsələlərinə professional marağım var. Mən təəccübləndim ki, haradasa insanlar etnik və ya dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, həqiqətən dinc şəkildə, birlikdə yaşayırlar. Bir sıra ölkələrdə bu hadisənin Konstitusiyalarda əks edildiyinə baxmayaraq, bütövlükdə müasir dünyada insanlar, əsasən, «kosmopolit» olmalarına görə, təəssüf ki, həmişə başqa millətə, yaxud dinə mənsub şəxsə heç də həmişə tolerant münasibət bəsləyə bilmirlər. Bütün bunlar anlaşılmaqlıq, qorxu atmosferası yaradır. Mən öyrəndim ki, Azərbaycanda qarışıq nikahlar heç də qəribə bir şey olmayıb, normal hal sayılır. Ölkənin maraqlı tarixi və mədəniyyəti var. Azərbaycan təcrübəsi göstərir ki, müxtəlif millətlərin və müxtəlif dinlərin nümayəndələrinin dinc yanaşı yaşaması, hər kəsin qanun qarşısında bərabər olduğu və dövlət tərəfindən dəstəkləndiyi halda mümkün olur. Bu fakt məni xüsusilə heyran etdi.

Azərbaycan Şərqlə Qərbi birləşdirən, olduqca zəngin mədəniyyəti, qədim tarixi olan ölkədir. Və "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin sayəsində ölkəni öyrənmək, Azərbaycan xalqını tanımaq imkanım oldu. Əlbəttə, təbiidir ki, yay məktəbinin iştirakçısı kimi bu ölkəni mütləq ziyarət etməyi düşünürəm. Azərbaycanın mənim şəxsimdə artıq daha bir dostu var.

Alexandra Qnedçik - Belarus Dövlət Universitetinin tələbəsi:

Mən bu kursu Beynəlxalq kommunikasiya fənni üzrə tədris proqramı çərçivəsində öyrənmişəm. Lakin mənə ölkənin özünü – Azərbaycanı, onun dünyadakı siyasi, iqtisadi və mədəni vəziyyətini öyrənmək perspektivi maraqlı idi. Multikulturalizmə aid biliklərə gəlincə isə, bütün ölkələr içərisində bu mövzuda təcrübə öyrənmək üçün Azərbaycan dövlətinin nümunəsini daha uyğun hesab edirəm. Kursu keçməzdən əvvəl bildirdim ki, Azərbaycan təbii ehtiyatlarla zəngin, iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkədir və əhalisinin əksəriyyətini müsəlmanlar təşkil edir. Paytaxt Bakı bu yaxınlarda Avroviziya müsabiqəsinin, ilk Avropa oyunlarının keçirildiyi çox müasir və gözəl şəhərdir. İndi Azərbaycan haqqında daha çox bilirəm.

Mən öyrəndim ki, Azərbaycan - müxtəlif mədəniyyətlərin, dinlərin və millətlərin nümayəndələrinin dinc şəraitdə bir arada yaşadığı dünyəvi dövlətdir. Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti dövlət səviyyəsinə yüksəlmişdir. Ölkə müxtəlif

beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edir və digər ölkələrin səhvlərini nəzərə alaraq, bu siyasətin həyata keçirilməsində öz nailiyyətlərini qorumaq üçün çalışır.

Asif Hacıyev - professor, Bakı Slavyan Universitetinin rektoru:

Bəzi tələbələr çıxışlarında Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin Azərbaycanı bu il təşkil edəcəyi "Yay məktəbi"ndən danışdılar. Fərsətdən istifadə edərək "Dəyirmi masa" iştirakçılarına bu haqda daha ətraflı məlumat vermək istərdim.

Azərbaycan Respublikasının Millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri xidmətinin ideyası və təşəbbüsü ilə 21 iyul – 01 avqust 2015-ci il tarixlərində Azərbaycanın səfəli guşələrinin birində xarici və yerli universitetlərdə bu fənni öyrənən tələbələr üçün "Yay məktəbi" keçiriləcəkdir. Bu işin təşkilatçılarından biri də Bakı Slavyan Universitetidir. Biz xarici tələbələri səbirsizliklə gözləyirik. "Yay məktəbi"nin əsas məqsədi xarici ölkə universitetlərində və bizim ali təhsil ocaqlarımızda "Azərbaycan multikulturalizmi" fənnini dinləyən tələbələrin vahid bir şəbəkəsinin yaradılması və onların Azərbaycan multikulturalizmi ilə bağlı nəzəri biliklərinin təcrübədə daha da möhkəmləndirilməsindən ibarətdir. Onu da deyim ki, ümumilikdə yay məktəbinə xarici ölkələrdən 650-dən artıq müraciət daxil olmuşdu. Bu müraciətlərin arasından Rusiya Federasiyası, Gürcüstan, Belarus, Çexiya, Bolqarıstan, İtaliya, Litva, Rusiya, Polşa, İordaniya, Misir, Ukrayna və Türkiyəni təmsil edən 50 nəfər iştirakçı seçilib. Bundan başqa ölkəmizdə "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin tədris olunduğu ali məktəblərdə təhsil alan 20 tələbə də yay məktəbinin iştirakçısı kimi seçilmişdir. Qeyd edim ki, ölkəmizdən yay məktəbində iştirak üçün 250 nəfərdən artıq müraciət daxil olmuşdu.

Oktay Səmədov - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Bilik Fondunun icraçı direktoru:

Yay məktəbinin iştirakçılarını maraqlı mühazirələr, dəyirmi masalar, intellektual görüşlər gözləyir. Onlar Azərbaycan tarixçiləri, ədəbiyyatçıları, yazarları, mədəniyyətşünasları, filosofları ilə təmasda olacaqlar. Xarici lektorlarımız da dəvət olunub. Bilik fondu kimi biz çalışacağıq ki, bu tələbələrin Azərbaycanla əlaqəsi həmişə davam etsin. Yay məktəbi ilə bağlı maraqlı cəhətlərdən biri də budur ki, onun xarici iştirakçılarının Quba, Qusar, Xaçmaz şəhərlərində yerli gənclərlə də təması nəzərdə tutulub.

Etibar Nəcəfov:

Əlbəttə, bu son məqam çox vacibdir. Xarici tələbələrlə əsas təmas bundan sonra ən müxtəlif səviyyələrdə davam etməlidir.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, "Azərbaycan multikulturalizmi" fənni xarici ölkə universitetlərində birinci dəfə idi ki, tədris olunurdu. Buna görə də ilk təcrübənin təhlili, bu təhlildən əldə olunan tövsiyə xarakterli nəticələr fənnin tədrisinin təkmilləşməsinə, şəksiz, kömək edəcək. Bununla əlaqədar, "Dəyirmi Masa"nın bütün iştirakçalarına belə bir sualla müraciət etmək istəyirəm. Fənnin tədrisinin təkmilləşdirilməsi üçün nə təklif etmək istərdiniz?

Tsvetan Teofanov – professor, Müqəddəs Kliment Oxridski adına Sofiya Universitetinin klassik və yeni filologiyalar fakültəsinin dekanı:

Bizim fakültədə «Azərbaycan multikulturalizmi» adlı yeni fənninin tədrisi haqqında təklifi böyük bir coşğu ilə qəbul etdik. Tələbələrımız bu yeni fənlə dərhal maraqlandılar. Bu kursun keçilməsi həm də Bolqarıstanda Azərbaycanı tanımaq üçün Bakı Slavyan Universiteti və Sofiya Universitetinin başladığı birgə təşəbbüsün davamı idi. Çox şadam ki, bu təşəbbüsə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi də qatıldı. Təəssüf ki, bizdə Azərbaycan haqqında az şey bilirlər. Faydalı olardı ki, Azərbaycandan müəyyən sahələr üzrə ixtisaslaşan ekspertlər mühazirələr oxumaq üçün vaxtaşırı bizə gəlsinlər, tələbələrımızlə onları maraqlandıran mövzuları müzakirə etsinlər və Azərbaycan mədəniyyəti, folkloru nümunələri barədə daha konkret biliklər aşılasınlar.

Ivan İlçev:

Mən bu fənnin təkə magistrantlar üçün deyil, həm də bakalavrlar üçün oxunmasını, kursun bir hissəsinin ümumi multikulturalizmə giriş, qalan hissəsinin isə Azərbaycanda Multikulturalizminə həsr edilməsini və proqrama aid dərslərin artırılmasını təklif edərdim.

Froltsov Vladislav – dosent, Belarus Dövlət Universitetinin beynəlxalq əlaqələr kafedrasının tədris işi üzrə müdir müavini:

«Azərbaycan multikulturalizmi» kursunun məzmunu və strukturu bizim universitetin Beynəlxalq münasibətlər fakültəsində beynəlxalq münasibətlər üzrə mütəxəssislərin hazırlanmasının məqsəd və vəzifələrinə uyğun idi. Tələbələrimizin gələcəkdə peşəkar fəaliyyəti xarici tərəfdaşlarla əməkdaşlığın təşkili, dünyanın

müxtəlif ölkələri və bölgələrində fəaliyyətin qurulması, eləcə də mədəniyyət, təhsil, elm sahəsində mübadilənin aparılması, müasir informasiya resurslarından istifadə ilə bağlı olacaq. Gələcəkdə bu kursun tədrisi çərçivəsində digər ölkələrin, məsələn, Türkmənistan və Çin Xalq Respublikası nümayəndələrinin iştirakı ilə birgə seminarların, kollokviumların keçirilməsi imkanını da nəzərdən keçirmək olardı. Adlarını çəkdiyim ölkələrin tələbələri hazırda bizim fakültədə təhsil alırlar. Bu, tələbələrə müasir dünyada multikulturalizm siyasətini daha yaxşı anlamaq, multikultural vəziyyətin tənzimlənməsində müxtəlif ölkələrin təcrübələrini müqayisə etmək üçün imkan verərdi.

Aleksandr Nesterov:

Hesab edirəm ki, multikulturalizm siyasətinin Avropada niyə uğursuzluğa uğraması, Azərbaycanda isə uğurla həyata keçirilməsi səbəblərini obyektiv dəyərləndirilməsi üçün tədris proqramını ölkələrarası müqayisəli təhlillərə həsr olunan mövzularla genişləndirmək mümkündür. Və, əlbəttə, bizim üçün də vacibdir ki, kursun proqramını Rusiyanın yeni təhsil standartlarına (GEF 3 +) uyğun şəkə salaq.

Eleonora Hüseynova:

Tələbələrin bəzi tədris materialları ilə təmin edilməsinə ehtiyac var. Bunu edə bilsək, tədris daha məhsuldar alınar. Belarus Respublikasında Azərbaycan multikulturalizminə dair materiallar tapmaq çox çətindir. Bu materialları Bakıda hazırlamaq lazımdır.

Sofiya Şigayeva-Mitreska:

Mən də tədris-metodik materialları məsələsinə toxunmaq istərdim. Kursun bolqar dilində keçilməsi tələbələr üçün yeni biliklər əldə edilməsini asanlaşdırmışdır. Bununla belə, tələbələr bolqar dilində bütövlükdə multikulturalizm, o cümlədən də Azərbaycanda multikulturalizm barədə ədəbiyyat çatışmazlığı ilə qarşılaşdılar. Mövzuya aid bir çox məqalə və kitablar Azərbaycan və rus dillərində nəşr edilmişdir. Xüsusi ədəbiyyat ingilis dilində də mövcuddur, lakin Azərbaycan haqqında Azərbaycan dilində material azdır və buna görə də, tələbələr mühazirələri diqqətlə dinləməklə kifayətlənməli olurdular. Hesab edirəm ki, bu fənni tədris etmək üçün gələcəkdə dərslik hazırlamaq, onu bu fənnin tədris edildiyi ölkənin dilində dərc etmək lazımdır.

Azərbaycanda müxtəlif universitet və institutların, konkret olaraq Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yay məktəblərini təşkil etməsi də tələbələrimizin

multikulturalizm üzrə marağ dairəsinin genişlənməsinə öz töhfəsini vermiş olacaq. Bundan əlavə, «Azərbaycan multikulturalizmi» proqramında tədrisin aparıldığı ölkənin multikulturalizm modelinin təhlilini vermək lazımdır ki, bu da tələbələrə öz ölkələrinin modelini müqayisəli şəkildə qiymətləndirməyə, onları gələcəkdə öz ölkələrindəki multikultural durumun inkişafına dair təşəbbüslərə sövq edərdi.

Rafael Həsənov:

Fikrimcə, «Azərbaycan multikulturalizmi» kursu ilə yanaşı, paralel olaraq bu sahədə müxtəlif tədqiqat işlərinə, o cümlədən etnoslararası, konfessiyalararası münasibətlər (bura müxtəlif etnik qrupların nümayəndələrinin Azərbaycanın tarixi ərazilərinə yerləşdirilməsi, azərbaycanlıların etnogenezi məsələləri daxildir), müxtəlif ölkələrdə fərqli qanun və qaydaların müqayisəli təhlili və s. məsələləri üzrə araşdırmalara da başlamaq lazımdır. Elmi tədqiqat nəticələrinə əsaslanan tədris çox səmərəli nəticələr verə bilər.

Irina Kunina:

İnanıram ki, «Azərbaycan multikulturalizmi» kursu çərçivəsində xarici universitetlərlə birgə fundamental və tətbiqi çarpaz mədəni tədqiqatların təşkili, eləcə də tələbələrin bu prosesə cəlb edilməsi bu fənnin öyrənilməsinə əlavə stimula verə bilər. Həmçinin bəzi terminlərə aid sözlüyün tərtib edilməsi kursa böyük kömək göstərmiş olardı. Hər mühazirədə yardımçı resurslarından, ilk növbədə vizual effekt vasitələrindən daha çox istifadə etməyin lazım olduğuna inanıram. Azərbaycan çox gözəl bir ölkədir və bunu olduğu kimi də göstərmək lazımdır. Bilirəm ki, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi bu istiqamətdə müəyyən hazırlıq işləri görür.

Daniel Pommyer:

Biz kursun məzmunundan çox razıyıq, çünki o elə modelləşdirilib ki, burada lazım olan hər şey - tələbələrin bilik ehtiyacları və fərqli humanitar istiqamətlər, o cümlədən incəsənət, ədəbiyyat, tarix, siyasi elmlər üzrə mədəni bazis nəzərdə tutulmuşdur. Bizə əməkdaşlıq haqda təklif bir qədər gec gəldiyinə görə, tədris üçün digər kurslar çərçivəsində saat ayırmağa ancaq imkan tapdıq. Düşünürəm ki, indi artıq çox saat ayırmaqla xüsusi kurs barədə düşünmək üçün kifayət qədər vaxtımız var. Qeyd etmək istəyirəm ki, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi ilə birgə tədqiqat aparmaq fikrimiz var. Bu, İtaliya və Azərbaycanda etiqad azadlığına dair məsələlərin müqayisəli təhlilindən ibarətdir.

Loreta Çodskiyene - Litva Edukologiya Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri:

Bu, xarici professor tərəfindən təqdim edilmiş orijinal kursdur. Tələbələrımız Azərbaycan haqqında məlumatları bu ölkəyə aid mədəniyyətin daşıyıcısı olan şəxsdən ala bilməşlər ki, bunun da xüsusi əhəmiyyəti var. Tələbələr ümumən multikulturalizm, o cümlədən, Azərbaycanda multikulturalizm haqqında öz biliklərini təkmilləşdirmək imkanı əldə etmişlər. Bu biliklər həm də vacib praktik biliklər kimi nəzərdən keçirilə bilər, çünki bizim ali təhsil ocağımızda dünyanın müxtəlif ölkələrindən olan tələbələr təhsil alır və onlar gündəlik olaraq müxtəlif mədəniyyətlərə məxsus insanlarla üz-üzə gəlməli olurlar.

Bu fənn üzrə mühazirələr əla keyfiyyətdə olmuşdur, bunu mənə tələbələrlə Azərbaycan multikulturalizmi üzrə məşğələləri necə qəbul etdikləri haqda danışarkən onlar özləri təsdiqləyiblər. Elə bilirəm, daha yaxşı olardı ki, yaxın gələcəkdə kurs üzrə saatların sayı artırılınsın, eləcə də proqram digər fakültələrin tələbələri üçün də uyğunlaşdırılınsın.

Roza Şəfiyeva:

Xarici universitetlərdə «Azərbaycan multikulturalizmi» fənninin tədris edilməsi işində çox əhəmiyyətli bir məqam bu fənnin tədrisinin ölkənin dilində aparılmasıdır. Bundan əlavə, bu kurs üzrə hər hansı ədəbiyyatın, multikulturalizmə aid dərslilər, yaxud məqalələrin çex dilinə tərcümə edilməsi və Praqanın kitabxanalarına paylanması da vacib hesab edirəm.

Etibar Nəcəfov:

Verilən təkliflərin hər biri olduqca maraqlıdır. Şübhəsiz ki, bu təkliflərin nəzərə alınması fənnin tədrisinin təkmilləşdirilməsinə xidmət edəcəkdir, çünki bu təkliflər tədrislə bağlı real vəziyyəti əks edir, fənnin tədris təcrübəsindən irəli gəlir. Bu məsələ ilə bağlı tələbələrin hansı təklifləri vardır?

Zornitsa Zamfirova:

Yaxşı olardı ki, bu kurs daha uzunmüddətli olsun. Hətta Azərbaycan mədəniyyətinin (incəsənətinin, ədəbiyyatının, musiqisinin və s.) müxtəlif aspektlərinə diqqət ayıran ayrı-ayrı fənləri də bu kursa daxil etmək olar.

Kuçinskaya Yekaterina - Belarus Dövlət Universitetinin tələbəsi:

Fənn mənim üçün faydalı oldu və məndə həm də ona həvəs yaratdı ki, ölkənin nümayəndələri ilə daha çox ünsiyyət yaradım. Çünki siyasət öz yerində, ancaq bu siyasətin hədəfində olan, bu siyasəti öz həyatı ilə yaşayan insanlar real uğurların, yaxud uğursuzluqların daşıyıcıları olaraq etibarlı məlumat qaynaqlarını təşkil edirlər. Daha yaxşı olardı ki, bizim üçün - Belarus Dövlət Universiteti tələbələri üçün- Azərbaycanı tez-tez ziyarət etmək imkanı yaransın. Mən özüm bu yay Azərbaycana yay məktəbinə məmnuniyyətlə gələcəyəm.

Məryam Akçay - Litva Edukologiya Universitetinin tələbəsi:

Elə bilirəm, fənnin tədris keyfiyyətini artırmaq üçün tələbələrin istifadəsinə mədəni müxtəlifliyə müxtəlif ölkələrdən olan ayrı-ayrı millətlərin fərqli münasibətlərini göstərən tədqiqat işlərinin aparılması, yaxud bu qəbildən hansısa materialların verilməsi faydalı olardı.

Rami Əziz - Sapiyenza Universitetinin tələbəsi (İtaliya):

Azərbaycanın multikulturalizm modeli mədəni müxtəliflik, mədəniyyətlərarası ünsiyyəti özündə birləşdirən zəngin təcrübədir və bu, həqiqətən, işlək və dinamik bir təcrübədir. Azərbaycan haqqında öyrəndiklərimdən o dərəcədə xoşlandım ki, bu ölkəni o qədər sevdim ki, vətəndaşlığımı dəyişib Azərbaycanda yaşamağa belə hazırım. Fənnin tədrisinin yaxşılaşdırılması məsələsinə gəlincə isə, materialı daha yaxşı mənimsəmək üçün Bakını və milli azlıqların kompakt yaşadığı yerləri məmnuniyyətlə ziyarət edərdim. Yay məktəblərini səbirsizliklə gözləyirəm.

Diana Koytuk – Karl Universitetinin tələbəsi (Çexiya):

Multikulturalizm bir ölkə daxilində müxtəlif etnik-mədəni qrupların dinc yaşamasının ən səmərəli üsuludur. Bu da Azərbaycanın misalında çox gözəl görünür. Düzü, mən Azərbaycanı özüm üçün məhz bu kursun sayəsində kəşf etdim. Tolerantlığın Azərbaycan xalqının tarixi-mədəni xüsusiyyəti olduğunu öyrənmək mənim üçün maraqlı idi. Azərbaycanın siyasəti, tarixi, mədəniyyəti, ədəbiyyatı haqqında məlumatlar da olduqca maraqlı idi. Düşünürəm ki, tədrisin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün videomateriallardan yardımçı vasitə kimi daha çox istifadə etmək yaxşı olardı.

Çox istərdim bu gözəl ölkəni ziyarət edim, haqqında çox eşitdiyim qədim Azərbaycan mətbəxinə daxil olan milli yeməkləri dada bilim.

Etibar Nəcəfov:

"Azərbaycan multikulturalizmi" adlı fənnin xarici ölkə universitetlərində tədris olunması ideyası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müasir dövrdə qarşımıza qoyduğu ideoloji hədəflərdən biridir. Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşavirliyi bu ideyanın reallaşdırılması və daha geniş intellektual məkanı əhatə etməsi üçün çalışır. 2014-2015-ci tədris ilinin yaz semestrində 7 xarici və 7 ölkədaxili universitetdə bu fənnin tədrisi təcrübəsi, o cümlədən, qazanılan təcrübənin bugünkü virtual "Dəyirmi masa"da universitetlərin rəhbərləri, fənni tədris edən müəllimlərin və dinləyən əcnəbi tələbələrin iştirakı ilə müzakirəsi qeyd olunan ideyanın real nəticələr verdiyini, uğurla həyata keçirildiyini sübut edir. Əgər belə olmasaydı, yuxarıda adları sadalanan xarici universitet rəhbərləri bu fənnin gələcəkdə də öz təhsil müəssisələrində davamlı tədrisini arzu etməzdi.

Bugünkü dəyirmi masada bir çox təkliflər səsləndi. Bu təkliflər, ümumilikdə, xarici ölkə universitetlərində "Azərbaycan multikulturalizmi" fənninin tədrisinin təkmilləşdirilməsinə yönəlmişdir. Təkliflər fənnin ötən semestrə xarici ölkə universitetlərində tədrisinin təcrübəsinə əsaslandığına görə faydalıdır. Buna görə də səslənən təkliflərin reallaşdırılması vacibdir.

Hamınıza iştirak üçün təşəkkür edirəm.

Преподавание предмета
«Азербайджанский мультикультурализм»
в зарубежных странах:
проблемы и перспективы

От редакции:

До настоящего времени сотрудниками Службы Государственного советника по межнациональным вопросам, вопросам мультикультурализма и религии при участии местных и зарубежных экспертов были проведены два виртуальных «Круглых стола». Темой первого виртуального «Круглого стола», организованного Службой, была «Гармония социально-экономического и духовного развития в современном Азербайджане». Основная идея, явившаяся результатом обсуждений, заключалась в том, что эти понятия гармонично дополняют друг друга. Духовные ценности нашего народа, под влиянием социально-экономических факторов еще более приумножаясь, не только интенсифицируют данное развитие, но и выступают в качестве одной из его первопринципов.

На втором виртуальном «Круглом столе», организованном Службой, обсуждалась проблема «Значение мультикультуральной безопасности и пути ее обеспечения».

С целью распространения богатого опыта нашей страны в области мультикультурализма в зарубежных странах, Бакинский международный центр мультикультурализма в течение весеннего семестра 2014-2015 учебного года приступил к осуществлению уникального проекта. Впервые в семи зарубежных университетах – в Софийском университете им. Св. Климента Охридского Республики Болгария, в Тбилисском государственном университете им. Ивана Джавахишвили Республики Грузия, в Уральском Федеральном университете им. первого президента России Бориса Ельцина Российской Федерации, в эдукологическом университете Литовской Республики, в Карловском университете Республики Чехия, в Университет Сапиенза Республики Италия, в Государственном университете Республики Беларусь - преподавался предмет «Азербайджанский мультикультурализм».

На сегодняшний день в указанных университетах преподавание данного предмета завершилось. Свыше 100 студентов и специалистов приобрели знания об Азербайджане.

Тема сегодняшнего, третьего по счету виртуального «Круглого стола» - «Преподавание предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных странах: проблемы и перспективы».

В работе «Круглого стола» принимают участие представители руководства университетов, приступивших к преподаванию предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в течение весеннего семестра 2014-2015 учебного года, преподаватели, осуществившие преподавание этого предмета, студенты.

Этибар Наджафов – профессор, старший консультант Службы Государственного советника по межнациональным вопросам, вопросам мультикультурализма и религии (Азербайджан):

В одном из своих выступлений Президент Азербайджанской Республики господин Ильхам Алиев, подчеркнув уникальный опыт нашей страны в области мультикультурализма, отметил изучение этого опыта зарубежными странами. Следует отметить преподавание предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в последнем семестре в семи университетах зарубежных стран как один из примеров плодотворного изучения опыта нашей страны в области мультикультурализма.

Прежде всего, я хотел бы поблагодарить руководство университетов, давших согласие на преподавание этого предмета, и обратиться к ним с вопросом: в чем вы видите основное значение преподавания курса «Азербайджанский мультикультурализм» в ваших университетах?

Иван Ильчев – профессор, ректор Софийского университета им. Св.Климента Охридского (Болгария):

Курс “Мультикультурализм в Азербайджане” стал своего рода продолжением двусторонней инициативы в сфере популяризации Азербайджана в Болгарии между Софийским университетом им. Св.Климента Охридского и Бакинским славянским университетом. Первым шагом инициативы стало открытие в Софийском университете Центра азербайджанского языка и культуры и преподавание азербайджанского языка. Это было предложено в 2013 г. руководством Бакинского славянского университета – предыдущим ректором, проф. Камалом Абдуллаевым. Несомненно, это был важный шаг в развитии двусторонних отношений в сфере образования.

Сегодня Центр активно развивается, организуются различные мероприятия и лекции, связанные с популяризацией Азербайджана. Предложение Бакинского международного центра мультикультурализма о введении новой дисциплины в нашем университете было воспринято с большой инициативой; мы планируем включить ее в учебный план ряда факультетов: Исторического, Философского и Факультета классических и новых филологий. Коллеги сообщили мне, что эта дисциплина заинтересовала не только студентов-тюркологов, изучающих азербайджанский язык, но и тех, кто интересуется Востоком в целом.

Со своей стороны, я рад, что академик К.Абдуллаев столь активно поддерживает инициативу развития образовательных связей между нашими странами и оказывает всяческое содействие появлению новых дисциплин, связанных с Азербайджаном, в Болгарии. Это очень важно, ведь развитие взаимоотношений между государствами строится и на прочной образовательной основе. Изучение Болгарии в Азербайджане и Азербайджана в Болгарии сближает наши народы и позволяет узнать больше друг о друге.

Даниэль Поммьер - доцент, исполнительный директор Центра по изучению Азербайджана в Университете Сапиенза (Италия):

Как профессор, занимающийся исследованием истории и культуры Азербайджана, а также как исполнительный директор Центра по изучению и исследованию Азербайджана в Университете Сапиенза, я не только счастлив, но и с большим энтузиазмом воспринял сотрудничество с Бакинским международным центром мультикультурализма. Лекции по предмету «Азербайджанский мультикультурализм» были прочитаны приглашенным профессором на четырех курсах. Также состоялась заключительная конференция для докторантов, обучающихся по специальности. Подлинное удивление на лицах наших студентов, узнавших о том, сколько наций, культур и конфессий бок о бок проживают в Азербайджане – важный показатель преподавания курса «Азербайджанский мультикультурализм».

С другой стороны, так как мы стали изучать Азербайджан как страну сравнительно недавно, в основном, сосредоточившись на исследовании истории и экономических отношений, мы не проводили системного анализа в этой области. Учебный курс «Азербайджанский мультикультурализм» восполнил образовавшийся пробел.

Марек Пршихода – директор Института Восточной Европы Карловского университета (Чехия):

Азербайджан за очень короткий период времени, несмотря на определенные трудности, сумел превратиться в сильное, политически стабильное государство. А впечатляющий экономический рост страны привлекает к ней большое внимание. Начиная с Шелкового пути вплоть до сегодняшних энергетических проектов - все это говорит о том, что

Азербайджан на протяжении веков являлся важным транзитным коридором. Это способствовало сохранению на протяжении веков традиций открытости в азербайджанском обществе, где в согласии проживало множество этнических и религиозных сообществ. И это правильно, что страна стремится поделиться своим положительным опытом в данной сфере с другими государствами.

Со своей стороны, мы очень рады и благодарны, что существует такая возможность для сотрудничества. Считаю, что преподавание курса «Азербайджанский мультикультурализм» в нашем университете может послужить основой для открытия новой специальности «Кавказоведение», одним из направлений которой будет «Азербайджанский язык и культура». Это уникальная возможность, так как ни в нашей стране, ни в других странах региона такой специальности нет. Я думаю, что это будет интересно как для чешских, так и для иностранных студентов, получающих образование в Карловском университете. Поэтому хотим продолжить преподавание данного курса и сделать его в следующем году предметом, входящим в основную специальность.

Ольга Малашенкова – заместитель декана факультета Международных отношений Белорусского государственного университета:

Азербайджан является подлинным образцом межцивилизационного диалога. Не случайно такие важные международные форумы, как Бакинский международный гуманитарный форум, Всемирный форум по межкультурному диалогу проходят именно здесь, в Баку.

Таким образом, курс «Азербайджанский мультикультурализм» представляет значительный интерес для всех специальностей факультета Международных отношений, на котором в настоящее время обучаются студенты, магистранты и аспиранты из двадцати восьми стран с различными историческими, культурными и религиозными традициями. В этой связи изучение опыта реализации и особенностей политики мультикультурализма в современном Азербайджане представляется весьма актуальным для выработки у студентов необходимых знаний, умений и навыков в сфере налаживания эффективных партнерских отношений с представителями различных народов и культур.

Александр Шарапо - профессор, заведующий кафедрой Международных отношений факультета Международные отношения Белорусского государственного университета:

Если позволите, я бы хотел дополнить своего коллегу. В 2014-2015 учебном году курс «Азербайджанский мультикультурализм» читается для студентов специальности «Международные отношения», которые в дальнейшем будут работать в Министерстве иностранных дел, других министерствах и ведомствах, а также субъектах хозяйствования Республики Беларусь различной формы собственности. Наши выпускники будут заняты реализацией важнейших аспектов внешнеполитического курса государства, и в этой работе им поможет знание основ мультикультурной политики такого важного международного партнера Беларуси, как Республика Азербайджан.

Азад Мамедов – профессор, исполнительный директор Бакинского международного центра мультикультурализма:

Внося предложение о преподавании предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных университетах, Бакинский международный центр мультикультурализма в первую очередь преследовал цель распространения правды об Азербайджане как о толерантной и мультикультуральной стране. Безусловно, основная роль в распространении этой правды принадлежит специалистам, преподававшим этот новый предмет. Основной целью проекта «Преподавание предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных университетах» Бакинского международного центра мультикультурализма является подготовка таких преподавателей.

С этой целью Бакинским международным центром мультикультурализма совместно с Бакинским славянским университетом были организованы специальные тренинги. Они осуществлялись на основе учебной программы «Азербайджанский мультикультурализм», составленной действительным членом НАНА Камалом Абдуллаевым и профессором Этибаром Наджафовым, и утвержденной Министерством образования Азербайджанской Республики. Обучение проводилось известными специалистами. До сегодняшнего времени Бакинским международным центром мультикультурализма были проведены семь двухмесячных курсов. Читавшие лекции по курсу «Азербайджанский мультикультурализм» в Азербайджане и в зарубежных университетах - это преподаватели, принимавшие участие в тренингах, сдавшие экзамен и получившие сертификат.

Этибар Наджафов:

Как отметил Азад муаллим, в распространении правды о нашей стране в мире исключительная роль принадлежит преподавателям, читавшим лекции по данному предмету. Поэтому мой следующий вопрос адресован специалистам, преподававшим предмет «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных университетах. Способствовало ли преподавание данного предмета распространению правды об Азербайджане среди иностранных студентов?

София Шигаева-Митреска - директор Центра болгарского языка и культуры БСУ и директор Центра азербайджанского языка и культуры Софийского университета им. Св.Климента Охридского (Болгария):

Безусловно, преподавание данной дисциплины помогло расширить кругозор студентов, интересующихся Азербайджаном. Они узнали об азербайджанской литературе, культуре, о многочисленных народах, проживающих на территории Азербайджана; об основах азербайджанской философии и различных философских течениях, которые были распространены на данной территории на протяжении многих веков; о многоконфессиональности населения Азербайджана и о мирном сосуществовании различных народов и религий на протяжении различных периодов истории - как в древности, так и в современном Азербайджане; получили знания о современной политической и экономической ситуации в стране, о том каковы цели и приоритеты нынешней политики государства в сфере мультикультурализма и в других областях.

Словом, болгарские студенты многое узнали об Азербайджане. Среди них были и такие, которые ранее знали только о том, что Азербайджан когда-то был частью Советского Союза. Не все были осведомлены о том, что 20% территории нашей страны оккупировано. Кроме того, у них не было информации о том, что Азербайджан активно развивается и стремится занять достойное место в мировой политике и экономике. Все, что студенты услышали во время занятий по мультикультурализму, было для них новым и интересным.

Ирина Кунина - доцент кафедры дипломатия и внешняя политика Бакинского славянского университета:

В рамках курса «Азербайджанский мультикультурализм» была представлена правда об Азербайджане. И поэтому, сквозь призму данного

курса, у студентов Университета Сапиенза была возможность получить разностороннюю информацию о нашей стране. Этот предмет вызвал повышенный интерес у студенческой аудитории. В целом, об Азербайджане они знали только два факта: проблема Нагорного Карабаха и наличие в Азербайджане энергетических ресурсов.

Уже после первых лекций их представления об Азербайджане стали расширяться. Они узнали больше о нашей стране, в частности, о том, что Азербайджан является одним из самых толерантных государств мира, о том, что в Азербайджане мультикультурализм является государственной политикой, а также образом жизни населения. Студенты больше узнали о благоприятных исторических, культурных, политических и социально-экономических предпосылках мультикультурализма в Азербайджане.

Студентов особенно заинтересовала тема «Многоконфессиональность и политика мультикультурализма в Азербайджанской Республике», которая помогла разрушить определенные стереотипы.

Рафаэль Гасанов - профессор, руководитель аппарата Фонда «Знание» при Президенте Азербайджанской Республики:

Я преподавал этот предмет в Литовском эдукологическом университете Литовской Республики. Главная цель преподавания курса «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных вузах – знакомство иностранных студентов с историей, культурой, литературой, искусством азербайджанского народа, внутренней и внешней политикой государства, составной частью которой является политика мультикультурализма; доведение до слушателей правды о конфликте в Нагорном Карабахе и приобретение новых друзей нашей страны.

Во время лекций, а также встреч с литовскими студентами вне аудиторий, в ходе различных мероприятий я понял, что у них отсутствует достоверная информация о нашей стране. Используя фильмы, карты, различные наглядные пособия, проводя мероприятия, посвященные Азербайджану, я старался повлиять на их позитивное восприятие нашей республики. Кажется, мне удалось это сделать. Например, 23 февраля мною целый урок был посвящен Ходжалинской трагедии. Касаясь этого трагического события, студенты задавали много вопросов и сумели получить исчерпывающие ответы на них.

Элеонора Гусейнова - ассистент кафедры экономической политики Белорусского государственного экономического университета, руководитель Центра азербайджанского языка и культуры БСУ в БГПУ им. М.Танка:

С самого начала и по сегодняшний день изучение данного курса вызывает особый интерес среди студентов Белорусского государственного университета, так как Азербайджан является стратегическим партнером Беларуси на Южном Кавказе. Наши народы связаны и общностью истории, и дружественными связями, и обоюдными экономическими интересами. В связи с этим введение данного курса для студентов факультета Международных отношений позволило им взглянуть на Азербайджан с различных ракурсов, включая духовные, культурные, политические и деловые аспекты.

Уже изучив теоретико-идеологические основы политики мультикультурализма в западных странах, осмыслив причины проблематичности данного фактора во многих из них, студенты заинтересовались уникальным азербайджанским опытом политики мультикультурализма, сутью его философии и модели межкультурного диалога. Поскольку занятия начались относительно недавно, среди изучаемых вопросов особый интерес вызвала тема «Идеи толерантности и мультикультурализма в истории общественно-философской мысли Азербайджана». По окончании лекции многие студенты подходили с вопросами о том, где они могут ознакомиться с эпосом «Китаби Деде Коркуд» и произведениями классиков азербайджанской литературы.

Александр Нестеров – профессор, заведующий кафедрой европейских исследований Института политических наук Уральского федерального университета имени первого президента России Б.Н. Ельцина (Россия):

Как правило, студенты, обучающиеся в России, мало знакомы с историей, культурой, внутренней и внешней политикой Азербайджана, особенностями развития азербайджанского общества. В определенном смысле, данная дисциплина фактически заменила собой «Введение в азербайджановедение» и позволила нашим студентам получить общее представление о стране. К тому же, как стало очевидно из вопросов и докладов студентов, их заинтересовало само явление мультикультурализма как таковое и его практическая реализация. Полагаю, что преподавание данного курса может привлечь студентов нашего университета к изучению Азербайджана, повысить интерес к этой стране. Могу даже сказать, что они полюбили вашу страну.

Роза Шафиева – директор Центра чешского языка и культуры, Бакинского славянского университета:

Да, конечно. Студенты изначально имели мало информации об Азербайджане, а некоторые и вовсе обладали искаженными сведениями о нашей стране. Курс помог им узнать многое об Азербайджане. В частности, об опыте страны в обеспечении мирного сосуществования многочисленных этнических и религиозных групп на протяжении различных периодов ее истории. Думаю, что организация преподавания курса «Азербайджанский мультикультурализм» в Карловском университете достигла поставленной цели. Конечно же, я заявляю об этом, основываясь на оценке данного курса студентами и выраженной ими благодарности. А значит, продолжение преподавания курса там необходимо. Молодежь этого очень хочет.

Этибар Наджафов:

Значимость преподавания в зарубежных университетах предмета «Азербайджанский мультикультурализм», который предоставляет студентам всесторонние знания об Азербайджане, как о толерантной и мультикультуральной стране, стала очевидна из ответов специалистов, ведущих этот предмет. Интересно, а что сами студенты думают об этом? Им будут адресованы следующие вопросы: почему вы выбрали предмет «Азербайджанский мультикультурализм»? Получили ли вы ожидаемые результаты от изучения курса «Азербайджанский мультикультурализм»? Обрели ли вы новые знания об Азербайджане?

Полина Фофанова - студентка Уральского федерального университета имени первого президента России Б.Н. Ельцина:

С одной стороны, Азербайджан исторически является многонациональным обществом, в котором веками выработывались механизмы межэтнического взаимодействия, с другой – современное правительство Азербайджана проводит политику мультикультурализма на государственном уровне. Представляется интересным сочетание мультикультуральных традиций народа с аналогичными нормами, задаваемыми сегодня властями. Мои знания были достаточно односторонними и касались либо международного образа страны (государственная символика, внешняя политика Азербайджана), либо быта простых людей.

Курс «Азербайджанский мультикультурализм» стал удачно связующим звеном, ознакомившим меня с историческими традициями и современным обществом Азербайджана. Я узнала, как постепенно формировалась азербайджанская идентичность, как изменялись государственные границы и какие национальные проблемы сохраняются по сегодняшний день. В моем сознании сформировалась целостная картина того, как функционирует многонациональное азербайджанское общество. При сравнении, становится очевидно, что, несмотря на общий термин, азербайджанский мультикультурализм вовсе не является аналогом или повторением европейского или американского. На мой взгляд, он являет собой не столько политический ответ властей на вызовы современности, сколько свежее осмысление ставшего привычным культурного разнообразия в азербайджанском обществе.

Франческа Эквастре - студентка Университета Сапиенза (Италия):

Я очень рада, что у меня возникла возможность изучить такую уникальную страну, как Азербайджан, особенно в контексте курса «Азербайджанский мультикультурализм». Мои ожидания, связанные с изучением этого курса, полностью оправдались. Теперь знаю разницу между различными национальными группами, историческим прошлым азербайджанского народа, а также историей религии. В числе тем курса «Азербайджанский мультикультурализм» меня больше всего заинтересовала «Многоконфессиональность и политика мультикультурализма в Азербайджанской Республике». Из этой темы я узнала о том, что означает многоконфессиональность для Азербайджана. А еще - что в 18-й статье Конституции Азербайджанской Республики говорится о том, что все вероисповедания равны перед законом...

Приоритетное политическое направление государства на современном этапе – толерантность и межкультурный диалог. Азербайджан, учитывая его прошлое и настоящее, а также социально-демографические данные, - страна со множеством обычаев, языков и религий. На примере Азербайджана мы видим, как успешно достигаются цели экономического и социального благополучия населения с полиэтничным составом, а также межкультурного диалога, распространения этого опыта на международном уровне. Более того, сегодня меня интересует все, что касается Азербайджана. Я внимательно слежу за всеми публикациями и новостями об этой стране. Моя мечта – приехать, хотя бы на время, в Азербайджан. И чтобы осуществить эту мечту я начала изучать азербайджанский язык. Я собираюсь принять участие в Летней

школе, организованной Центром мультикультурализма в Азербайджане. Хочу лучше узнать Азербайджан.

Ева Чеплова – студентка Карловского Университета (Чехия):

Для меня предмет «Азербайджанский мультикультурализм» стал настоящей удачей, так как в сферу моей специализации входят страны Восточной Европы, в том числе и государства бывшего СССР. Могу сказать, что данный предмет превзошел мои ожидания. Изучение международного опыта в решении социокультурных, этно-конфессиональных вопросов может способствовать решению вопроса о приемлемости реализации принципов мультикультурализма в нашей стране. Помимо этого, меня особо затронула одна из тем лекционных занятий – это «Политика мультикультурализма в Азербайджанской Республике и социально-экономическое развитие страны». Я много нового узнала об экономической ситуации в Азербайджане, а также о том, как значительные успехи, достигнутые Азербайджанской Республикой в социально-экономической сфере, повлияли на успешное претворение в жизнь политики мультикультурализма в современный период.

Азербайджан, как одна из стран Южного Кавказа, население которой в большинстве своем исповедует ислам, создает все условия для установления в обществе мультикультуральной и толерантной атмосферы, в формировании которой помимо других факторов большую роль играет и социально-экономическое развитие регионов, где компактно проживают различные этносы. Я думаю, Гейдар Алиев очень правильно отметил, что религиозно-этническое разнообразие представляет богатство культурной жизни Азербайджана.

Дангиоле Билайте – студентка Литовского эдукологического университета (Литва):

В первую очередь, хочу сказать, что для меня это был шанс пополнить знания о стране, которая так далеко находится от Литвы. На каждой лекции я узнавала что-то новое. С каждой лекцией мои знания об Азербайджане приумножались. Во-вторых, мне было интересно узнать о самом понятии «мультикультурализм», которое означает сохранение культурной идентичности и реализацию идей толерантности в многонациональном государстве. Как и Азербайджан, Литва многонациональное государство. Было

интересно провести сравнительный анализ двух государств, политики, проводимой в указанной области. В-третьих, большое впечатление на меня произвела лекция, посвященная истории религии Азербайджана. Но самой запоминающейся стала лекция, посвященная богатому литературному наследию азербайджанского народа.

Азербайджан для меня – загадочная и своеобразная страна. Лекции помогли лучше понять эту страну - страну Насреддина Туси, Мехсети Гянджеви, Низами Гянджеви, Мирзы Фатали Ахундова и многих других выдающихся деятелей науки, искусства. Несмотря на то, что Азербайджан находится далеко от Литвы, благодаря замечательным лекциям, посвященным азербайджанскому мультикультурализму, эта страна стала мне очень близкой. Не могу передать словами, как я рада, что прослушала этот курс. Все было замечательно.

Зорница Замфирова – магистр Софийского университета им. Св.Климента Охридского:

Я выбрала предмет «Азербайджанский мультикультурализм» потому, что у меня существует профессиональный интерес по вопросам взаимоотношений и совместного проживания представителей различных культур на территории единого государства, а также межкультурной коммуникации. Я была немало удивлена тем, что где-то в мире люди могут проживать вместе мирно, независимо от этнической или религиозной принадлежности. Хотя во многих странах эти принципы и отражены в конституции, и современный мир в целом космополитичен, но на самом деле люди все чаще не могут толерантно относиться к человеку другой национальности, либо религиозной принадлежности. Все это порождает непонимание, страх.

А из лекций, посвященных азербайджанскому мультикультурализму, я узнала о том, что смешанные браки в Азербайджане - не нечто экстраординарное, а вполне нормальное явление.

Страна имеет интересную историю и культуру. Практика Азербайджана показывает, что мирное сосуществование представителей разных национальностей и конфессий становится возможным, когда все равны перед законом и поддерживаются государством. Этот факт меня особенно поразил и восхитил. Ведь Азербайджан – это страна, которая объединяет Восток и Запад, страна с очень богатой культурой и древней историей. И благодаря курсу «Азербайджанский мультикультурализм», у меня была возможность

изучить страну, узнать азербайджанский народ. И, естественно, я собираюсь посетить эту страну и принять участие в Летней школе. Таким образом, у Азербайджана в моем лице появился еще один друг.

Александра Гнедчик – студентка Белорусского государственного университета:

Я изучала этот курс в рамках учебной программы по предмету Международные коммуникации. Однако мне была интересна перспектива изучения самой страны - Азербайджана, его политического, экономического, культурного положения в мире. Что касается самого курса «Азербайджанский мультикультурализм», то из всех предложенных стран для изучения опыта в данном вопросе подходит только это государство. До прохождения специального курса я знала, что Азербайджан экономически развитое государство, богатое природными ресурсами, и что большинство населения исповедует ислам. Столица Баку – очень современный и красивый город, где недавно проходило Евровидение, Первые Европейские игры. Теперь же я знаю об Азербайджане намного больше.

Я узнала, что Азербайджан - светское государство, где мирно сосуществуют представители разных культур, религий и национальностей. Политика мультикультурализма в Азербайджане возведена в ранг государственной. Страна сотрудничает с различными международными организациями и намерена популяризировать свои достижения в реализации данной политики, принимая во внимание ошибки и недочеты других стран.

Асиф Гаджиев – профессор, ректор Бакинского славянского университета:

Некоторые студенты в своих выступлениях упоминали о Летней школе, организованной в этом году в Азербайджане Бакинским международным центром мультикультурализма. Пользуясь случаем, хочу предоставить участникам «Круглого стола» более подробную информацию об этом.

На основе идеи и по инициативе Службы Государственного советника по межнациональным вопросам, вопросам мультикультурализма и религии в период с 21 июля по 1 августа 2015 года в одном из живописных уголков Азербайджана будет проводиться Летняя школа. Одним из организаторов также является Бакинский славянский университет. Мы с нетерпением ждем приезда иностранных студентов. Основной целью Летней школы является

создание единой сети между иностранными студентами и студентами наших университетов, прослушавших курс «Азербайджанский мультикультурализм», а также закрепление на практике их теоретических знаний об Азербайджанском мультикультурализме.

Хочу отметить, что в целом, из зарубежных стран поступило около 650 заявок на участие в Летней школе. Из этих заявок, поступивших из таких стран, как Российская Федерация, Грузия, Беларусь, Чехия, Болгария, Италия, Литва, Польша, Иордания. Египет, Украина, Турция, были отобраны 50 участников. Помимо этого, были отобраны 20 участников из Высших учебных заведений нашей страны, прослушавших курс «Азербайджанский мультикультурализм». Хотелось бы также отметить, что около 250 заявок для участия в Летней школе поступило из нашей страны.

Октай Самедов - исполнительный директор Фонда «Знание» при Президенте Азербайджанской Республики:

Участников Летней школы ждут интересные лекции, круглые столы, интеллектуальные встречи. Они будут общаться с азербайджанскими историками, литераторами, писателями, культурологами, философами. Мы, как Фонд «Знание», приложим все усилия, чтобы связи этих студентов с Азербайджаном в дальнейшем не прерывались.

Этибар Наджафов:

Как было отмечено выше, впервые предмет «Азербайджанский мультикультурализм» преподавался в зарубежных университетах. Поэтому анализ первого опыта и полученные на основе этого анализа выводы рекомендательного характера, несомненно, помогут усовершенствовать преподавание данного предмета. В связи с этим, хочу обратиться ко всем участникам «Круглого стола» с таким вопросом: что бы вы хотели предложить для усовершенствования преподавания предмета «Азербайджанский мультикультурализм»?

Цветан Теофанов – профессор, декан Факультета классических и новых филологий Софийского университета им. Св.Климента Охридского:

Предложение о преподавании новой дисциплины «Мультикультурализм в Азербайджане» на нашем факультете было воспринято с большим энтузиазмом. Наши студенты сразу же заинтересовались новой дисциплиной, т.к.

она стала продолжением совместной инициативы Бакинского славянского и Софийского университетов по популяризации Азербайджана в Болгарии. Я очень рад, что к этой инициативе подключился и Бакинский международный центр мультикультурализма. К сожалению, об Азербайджане у нас знают мало. Считаю, что также будет очень полезно, чтобы периодически для прочтения разовых лекций к нам приезжали эксперты из Азербайджана в определенной области, с которыми студенты смогли бы обсудить интересующие их темы, а также культуру, виды фольклора Азербайджана, что способствовало бы усвоению ими конкретных знаний.

Иван Ильчев:

В свою очередь, я предлагаю рассмотреть необходимость преподавания данной дисциплины не только для магистрантов, но и для бакалавров, возможно, даже с увеличением количества часов, чтобы часть курса посвятить введению в мультикультурализм, а оставшуюся часть - мультикультурализму в Азербайджане.

Владислав Фрольцов – доцент, заместитель заведующего кафедрой Международных отношений Белорусского государственного университета по учебной работе:

Содержание и структура курса «Азербайджанский мультикультурализм» соответствовали целям и задачам подготовки специалистов в области международных отношений на факультете Международных отношений. Их дальнейшая профессиональная деятельность будет связана с организацией сотрудничества с зарубежными партнерами, работой в различных государствах и регионах мира, налаживанием культурного, образовательного, научного обмена, использованием современных информационных ресурсов.

В дальнейшем можно было бы рассмотреть возможность проведения совместных семинаров-коллоквиумов в рамках преподавания курса с участием представителей других государств, граждане которых в настоящее время обучаются на ФМО БГУ, к примеру, Туркменистана или Китайской Народной Республики. Это позволило бы студентам получить более полное представление о политике мультикультурализма в современном мире, сопоставить опыт различных стран в регулировании вопросов мультикультуральной ситуации в своих обществах.

Александр Нестеров:

Я также считаю, что необходимо расширить сопоставительную часть, компаративный анализ мультикультурализма в различных странах и регионах, чтобы объективно обосновать, почему в Европе политика мультикультурализма потерпела провал, а в Азербайджане успешно реализуется. Ну и, конечно, для нас необходимо привести программу курса в соответствие с новым образовательным стандартом России (ФГОС 3+).

Элеонора Гусейнова:

Хочу сказать, что преподавание данного курса было бы более продуктивным, если бы студентам предоставлялись некоторые учебно-методические материалы. В Беларуси достаточно тяжело найти материалы по мультикультурализму Азербайджана. Эти материалы необходимо подготовить в Баку.

София Шигаева-Митреска:

Я тоже хотела бы коснуться вопроса об учебно-методических материалах. То, что курс проводился на болгарском языке, облегчило для студентов получение новых интересующих их знаний. В то же время из-за языковой проблемы они столкнулись с недостатком литературы на болгарском языке в области мультикультурализма в целом и мультикультурализма в Азербайджане в частности. Многие статьи и книги об этом опубликованы на азербайджанском и русском языках. Определенная литература есть и на английском, но об Азербайджане их мало. Я считаю, что для преподавания данной дисциплины необходимо в будущем подготовить учебник и опубликовать его на языке страны, где читается данный курс.

Расширению знаний студентов может способствовать и организация летних школ различными университетами и институтами, конкретно Бакинским международным центром мультикультурализма. Кроме того, хотелось бы добавить, что в программу «Мультикультурализм в Азербайджане» в рамках темы, посвященной моделям мультикультурализма в мире, необходимо одно занятие посвятить модели мультикультурализма страны, где преподается предмет, что поможет студентам реально оценить модель своей страны, позволит им в будущем выступить с собственными инициативами по развитию мультикультуральной ситуации в своей стране.

Рафаэль Гасанов:

На наш взгляд, наряду с преподаванием курса «Азербайджанский мультикультурализм», необходимо осуществлять различные исследовательские работы в этой области, включая межэтнические вопросы (сюда входят вопросы исторического заселения территории Азербайджана представителями различных этносов, этногенеза азербайджанцев), а также особенности межконфессиональных отношений, сравнительный анализ различных законов и положений в различных странах и т.д. Преподавание, основанное на результатах научных исследований, может дать вполне эффективные, действенные результаты.

Ирина Кунина:

Полагаю, что в рамках курса «Азербайджанский мультикультурализм» организация совместных с зарубежными университетам фундаментальных и прикладных кросс-культурных исследований, а также вовлечение в этот процесс студентов предоставит дополнительный стимул для изучения этого предмета. Большим подспорьем в изучении курса может послужить составление глоссария некоторых терминов. Я считаю, что на каждой лекции нужно больше использовать вспомогательные ресурсы, и в первую очередь средства визуального эффекта. Это могут быть ролики по каждой теме, либо интернет-ресурсы, а также презентации.

С одной стороны, Азербайджан - очень красивая страна, и поэтому ее нужно показывать. С другой стороны, аудиовизуальные средства оказывают наиболее сильное обучающее воздействие, поскольку одновременно обеспечивают как образное восприятие изучаемого материала, так и его наглядную конкретизацию в наиболее доступной для восприятия форме. Как мне известно, Бакинский международный центр мультикультурализма уже проводит определенную работу в этом направлении.

Даниэль Поммьер:

Мы очень довольны содержанием курса, который смоделирован так, что учитывается все необходимое - потребности студентов и культурный базис по разным направлениям: искусство, литература, история, политические науки. Так как предложение о сотрудничестве к нам поступило поздно, мы нашли возможность выделить часы в рамках других курсов. Думаю, что у нас

есть достаточно времени, чтобы подумать об отдельном курсе с большим количеством часов. Я бы хотел отметить, что у нас уже есть идея совместного исследования с Бакинским международным центром мультикультурализма – сравнительный анализ религиозной свободы в Италии и Азербайджане.

Лорета Чодскиене – заведующая отделом Международных связей Литовского эдукологического университета (Литва):

Это оригинальный курс, представленный иностранным профессором. Студенты могли слышать о стране от человека, который принадлежит этой культуре. Учащиеся могли пополнить свои знания о мультикультурализме, и в частности, о мультикультурализме в Азербайджане. Эти знания могут рассматриваться также как практически важные, поскольку в нашем вузе обучаются студенты из разных стран мира и им приходится повсеместно и ежечасно сталкиваться с людьми, принадлежащими к различным культурам.

Качество лекций по данному предмету было превосходным, что подтвердили мне студенты, с которыми я побеседовала относительно того, как они восприняли занятия по азербайджанскому мультикультурализму. Полагаю, что было бы целесообразнее увеличить количество часов курса, а также сделать программу приспособленной для студентов других факультетов.

Роза Шафиева:

Очень важным аспектом освоения предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных университетах считаю преподавание данного курса на языке страны, в которой проводится этот курс. Кроме того, считаю важным, чтобы хоть какая-то литература по данному курсу, учебники или статьи по мультикультурализму были переведены на чешский язык и разосланы по библиотекам Праги.

Этибар Наджафов:

Предложения по усовершенствованию преподавания курса «Азербайджанский мультикультурализм», представленные преподавателями, читавшими лекции по данному предмету, очень интересны. Безусловно, следует принять во внимание все предложения, так как, исходя из практики обучения, они отражают реальную картину и могут послужить усовершенствованию преподавания предмета. В этой связи какие есть предложения у студентов?

Зорница Замфирова:

Было бы хорошо, если бы этот курс являлся более продолжительным. Даже могли бы существовать отдельные дисциплины, уделявшие внимание различным аспектам азербайджанской культуры (искусству, литературе, музыке и т.д.).

Кучинская Екатерина – студентка Белорусского государственного университета:

Мне понравился курс, но хотелось бы побольше общаться с представителями вашей страны. Политика политикой, но только представители того или иного общества ощущают реальные успехи или неудачи ее реализации. Было бы лучше, если бы у нас - студентов Белорусского государственного университета - появилась возможность посетить Азербайджан. Я сама с большим удовольствием приму участие в Летней школе.

Марьям Акчай – студентка Литовского эдукологического университета (Литва):

Что касается качества преподавания курса, думаю, было бы нелишне рассмотреть какую-нибудь исследовательскую работу, либо иные материалы, содержащие мнение представителей разных народов и стран на культурное многообразие.

Рами Азиз – студент Университета Сапиенза (Италия):

Азербайджанская модель мультикультурализма – это богатый опыт, включающий в себя наличие культурного многообразия, межкультурной коммуникации, и они реально работают. Я многое узнал о культуре этой страны, ее истории, экономике, политике, социальной составляющей. Мне настолько понравилось все, что я узнал об Азербайджане, я так полюбил эту страну, что готов сменить гражданство и переехать жить в Азербайджан. Что же касается улучшения преподавания курса, то думаю, для усвоения материала было бы лучше посетить Баку и места компактного проживания национальных меньшинств. Летнюю школу жду с нетерпением.

Диана Койтук - студентка Карловского университета (Чехия):

Мультикультурализм представляет собой наиболее эффективный способ мирного сосуществования различных этнокультурных групп на территории

одной страны. И это прекрасно видно на примере Азербайджана. Честно говоря, я открыла Азербайджан для себя только благодаря этому курсу. Мне было интересно узнать о том, что толерантность азербайджанского народа - это особенность его менталитета. Также я узнала больше о политике, истории, культуре, литературе Азербайджана. Но чтобы усовершенствовать качество преподавания «Азербайджанский мультикультурализм», думаю, было бы эффективнее использовать видео-материалы как вспомогательные средства. Азербайджанский народ обладает весьма древними, интересными, поучительными традициями гостеприимства. Мне бы очень хотелось посетить эту замечательную страну и попробовать национальные блюда азербайджанской кухни, о которых мы многое слышали.

Этибар Наджафов:

Одной из идеологических целей, поставленных перед нами на сегодняшний день Президентом Азербайджанской Республики господином Ильхамом Алиевым, является идея преподавания предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных университетах. Государственный совет по межнациональным вопросам и вопросам мультикультурализма и религии Азербайджанской Республики старается претворить эту идею в жизнь, охватывая все большее интеллектуальное пространство.

Опыт преподавания предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в семи зарубежных и семи местных университетах в течение весеннего семестра 2014-2015 года, в частности, обсуждение данного приобретенного опыта на сегодняшнем виртуальном «Круглом столе» при участии руководства университетов, преподавателей, читавших лекции, иностранных студентов, прослушавших курс, в целом, достигнутые позитивные результаты доказали успешное претворение в жизнь данной идеи. Если бы это было не так, руководители перечисленных выше семи университетов не выразили бы желание продолжить преподавание курса «Азербайджанский мультикультурализм» во вверенных им высших учебных заведениях.

На сегодняшнем «Круглом столе» было озвучено множество предложений, направленных на усовершенствование преподавания предмета «Азербайджанский мультикультурализм» в зарубежных университетах. Предложения целесообразны, так как основаны на практике преподавания этого предмета в течение прошлого семестра в зарубежных университетах. Поэтому столь важно их принять и применить.

Благодарю всех за участие.

Teaching the Course
«Azerbaijani Multiculturalism»
at Universities abroad:
challenges and perspectives

From the editorial office

Two virtual Round Tables have recently been organized by the Republic of Azerbaijan's State Advisory Board for Multiculturalism, Inter-ethnic and Religious Affairs, involving participants from the Advisory Board, national and international experts. The theme of the first Round Table organized by the Board was "The Synergy of Socio-economic Development and Moral Values in Modern-Day Azerbaijan". The main outcome of the discussion was that these two factors work synergistically together; our people's moral values are among the key factors impacting on the socio-economic progress of our country.

The second Round Table, entitled "The Importance of Multicultural Stability and Sustainability", discussed a number of issues around the national model of multiculturalism.

In the spring semester of the 2014-15 academic year the Baku International Multiculturalism Centre launched a new project aiming to present the Azerbaijani model of multiculturalism and share the experience with international partners. The course "Azerbaijani Multiculturalism" was taught for the first time at 7 universities abroad, including St. Kliment Ohridski University of Sofia (Bulgaria), Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia), Ural Federal University named after the first President of Russia B. N. Yeltsin (Russia), Lithuanian University for Educational Sciences (Lithuania), Charles University (the Czech Republic), Sapienza University (Italy) and Belarussian State University (Belarus). Upon successful completion of the course more than 100 participants (students and specialists alike) acquired a better understanding of Azerbaijan and its culture. Meanwhile, a number of Azerbaijani universities have also introduced the course into their curricula.

The theme of today's third virtual Round Table is "Teaching the Course "Azerbaijani Multiculturalism" at Universities abroad: challenges and perspectives". The Round Table participants are senior representatives of the universities which successfully run the course "Azerbaijan Multiculturalism" in the spring semester of the 2014-2015 academic year, as well as teachers who taught on the course and students who attended it.

Etibar Najafov, Senior Consultant, State Advisory Board for Multiculturalism, Inter-ethnic and Religious Affairs of the Republic of Azerbaijan (Azerbaijan):

Pointing out the unique character of our country's experience in multiculturalism, Mr. Ilham Aliyev, President of the Republic of Azerbaijan, stated in one of his speeches that this experience is being studied in a number of countries abroad. The course "Azerbaijani Multiculturalism", taught at 7 universities abroad can be highlighted as an example of best practice in this area.

First of all, I would like to thank senior academics of the universities where the course was delivered for giving their permission for this and ask them the following question: What do you think is the key importance of teaching the course "Azerbaijani Multiculturalism" at your University?

Professor Ivan Ilchev, Rector of St. Kliment Ohridski University of Sofia (Bulgaria):

The teaching of the course "Azerbaijani Multiculturalism" came out as a result of an ongoing bilateral initiative between St. Kliment Ohridski University of Sofia and Baku Slavic University focusing on the popularization of Azerbaijan in Bulgaria. The initiative started with the opening of the Centre of the Azerbaijani Language and Culture and the introduction of the course in the Azerbaijani language at Sofia University. This was proposed in 2013 by the senior management of Baku Slavic University, its former Rector Professor Kamal Abdullayev. I consider it a great step forward in the development of our bilateral relations in higher education. The Centre continues to develop fast, organizing regularly a variety of activities and lectures that present and promote Azerbaijan. The Baku International Multiculturalism Centre's proposal to deliver a new course at our University was welcomed, and we are now planning to include it into the curricula of the Faculties of Philosophy and Classical and Modern Philology. As noted by my colleagues, this course has attracted attention not only of the students learning Azerbaijani in Bulgaria, but also of scholars interested more generally in the Oriental studies.

Personally speaking, I can tell you that I am delighted to see Professor Abdullayev endorsing now the initiative to develop further the academic relations between our countries and supporting the creation of new courses on Azerbaijan

in Bulgaria. Certainly, it is very important. Relations between our two countries are now put on a solid basis in the area of higher education as well.

Bulgarian studies in Azerbaijan and Azerbaijani studies in Bulgaria bring us closer and give us a chance to learn more about each other.

Dr Daniel Pommye, Associate Professor, Executive Director of the Azerbaijan Research Centre, Sapienza University (Italy):

As a scholar specializing in the history and culture of Azerbaijan and as Executive Director of the Azerbaijan Research Centre at Sapienza University, I am truly delighted to cooperate with the Baku International Multiculturalism Centre. The course "Azerbaijani Multiculturalism" comprised four units, taught by specialists invited from Baku. The course was concluded with a conference, organized for doctoral students at Sapienza University. I will cherish the expression of real surprise on the students' faces learning about how many nations, cultures and confessions live harmoniously together in Azerbaijan. For me personally, it could be one of the most important outcomes of the successful delivery of the course. On the other hand, as we had introduced Azerbaijani Studies relatively recently, we initially concentrated mainly on history and economic relations. We did not focus on exploring the phenomenon of multiculturalism. This course filled the gap.

Professor Marek Prshikhoda, Director of the East-European Institute, Charles University (the Czech Republic):

Despite some challenges, Azerbaijan managed to establish itself as a powerful, politically stable country within a very short span of time. Being outwardly focused, Azerbaijan's economic development was steadfast. From the Silk Route projects to the present energy projects, all these point to the fact that Azerbaijan is successfully performing the role of a transmission corridor it has played for centuries. This has, no doubt, facilitated the development of the culture of openness, promoting further inter-ethnic and inter-faith co-operation and co-habitation present in this region for centuries. And certainly, it is commendable to see Azerbaijan willing to share the country's positive experience in this area with other countries.

We are delighted to have the opportunity to cooperate with you. I think that teaching the course "Azerbaijani Multiculturalism" at our University can lead to the opening of a new research cluster - the Caucasus Studies - which may include

the Language and Culture of Azerbaijan as one of its key strands. This is a unique opportunity, since such research cluster does not exist at academic institutions in our country or the countries of the region. I think this will be interesting for both the Czech students and the foreign students studying at Charles University. We are going to continue to teach this course and make it a graduate diploma option next year.

Professor Olga Malashenkova, Deputy Dean of the Faculty of International Relations, Belarusian State University:

Azerbaijan is a nice example of an inter-civilizational dialogue. It is not a coincidence that Baku hosts such important events as the Baku International Humanitarian Forum and the Baku International Forum on Intercultural Dialogue.

The course “Azerbaijani Multiculturalism” is of great importance to specialties in the Faculty of International Relations, whose student cohorts (both undergraduate and postgraduate) currently come from 28 countries of diverse historical, cultural and religious traditions. In general, our students can largely benefit from having a deeper understanding of the Azerbaijani model of multiculturalism and its characteristics and use it later in their professional careers.

Professor Alexander Sharapo, Head of the International Relations Department, Faculty of International Relations, Belarusian State University:

If I may, I would like to summarize my colleague’s statement as follows. In the 2014-2015 academic year the course “Azerbaijani Multiculturalism” was taught to the students taking the International Relations module, who will continue with their professional engagement in the Ministry of Foreign Affairs, and other ministries and government offices, as well as state-owned enterprises in the Republic of Belarus. Our graduates will be involved in the activities involving the implementation of the country’s foreign policy, therefore their knowledge and understanding of the policy of multiculturalism carried out in the Republic of Azerbaijan, an important international partner of the Republic of Belarus, will help them in this respect.

Professor Azad Mammadov, Executive Director of the Baku International Multiculturalism Centre:

When the Baku International Multiculturalism Centre contacted universities abroad, proposing the delivery of the course "Azerbaijani Multiculturalism", it primarily aimed at disseminating the truth about Azerbaijan and a tolerant, multicultural country. No doubt, the major role in this process was to be performed by the teachers themselves. Teacher training sessions were organized by the Baku International Multiculturalism Centre at Baku Slavic University. The training was held on the basis of the course program "Azerbaijani Multiculturalism" developed by the Fellows of the National Academy of Sciences of Azerbaijan Professor Kamal Abdullayev and Professor Etibar Najafov, and approved by the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan. The training sessions were conducted by outstanding specialists. So far, seven two-month training sessions have been held in the Baku International Multiculturalism Centre. The training sessions were attended by the teachers of the course "Azerbaijani Multiculturalism" in Azerbaijan and at universities abroad. The teachers received certificates upon successful completion of the training.

Etibar Najafov:

As Azad muallim said, the teachers who deliver the course have an exceptional role in the dissemination of the truth about our country world-wide. That is why my next question is addressed to the specialists teaching on the course "Azerbaijani Multiculturalism" at the universities abroad. Did the teaching of the course result in the dissemination of the truth about Azerbaijan among the international students?

Professor Sofiya Shigayeva-Mitreska, Director of the Centre of the Bulgarian Language and Culture, Baku Slavic University, Director of the Centre of the Azerbaijani Language and Culture, St. Kliment Ohridski University in Sofia (Bulgaria):

Yes, the teaching of this course helped to expand the horizons of the students interested in Azerbaijan. They acquired knowledge about Azerbaijani literature and culture, the people living in the regions of Azerbaijan, the basics of Azerbaijani social and philosophical views and different philosophical schools of

thought originating from this region, multi-faith background of the Azerbaijani population, the peoples' harmonious co-existence in both the ancient and modern times, obtained information on the current political and economic situation in the country, the aim and priorities of the current official policy in multiculturalism and other spheres. Bulgarian students had some previous knowledge on Azerbaijan. However, most of them only knew that Azerbaijan had once been part of the Soviet Union. Most of them were not aware of the fact that 20% of the Azerbaijani territory is occupied by the Republic of Armenia. Also, they did not have enough information about the great modern-day achievements of Azerbaijan in the socio-economic area and successful steps the country has made to achieve a respectable place in the global politics and economy. The facts that the students learned on multiculturalism were new and interesting to them.

Dr Irina Kunina, Associate Professor, Department of Diplomacy and Foreign Policy, Baku Slavic University:

The course "Azerbaijani Multiculturalism" presents the truth about Azerbaijan. Students at Sapienza University, where I was based, had a chance to get in-depth information about our country. The course evoked great interest in the classroom. Based on my personal experience of teaching on this course, I can say that the students' initial knowledge about Azerbaijan was very limited. The only specific knowledge they had was related to the problem with Nagorno-Karabakh and the presence of energy resources in Azerbaijan. Having attended a few initial lectures, their understanding of Azerbaijan began to expand. They learnt more about our country and found out that Azerbaijan is one of the most tolerant countries in the world; multiculturalism is the official policy of Azerbaijan as well as part of everyday life of our people. The students also developed some understanding of the positive historical, cultural, political and socio-economic conditions for multiculturalism in Azerbaijan.

The topic "The Policy of Multi-confessionalism and Multiculturalism in the Republic of Azerbaijan" was very popular with the students and helped them to overcome some stereotypical misconceptions they had about our country.

Professor Rafael Hassanov, Chief of Staff, Knowledge Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan:

I taught the course at the Lithuanian University of Educational Sciences. The main goal of teaching the course "Azerbaijan Multiculturalism" is to familiarize international students with our national history, culture, literature, art, as well as aspects of our internal and foreign affairs, our official policy on multiculturalism, facts about the Nagorno-Karabakh conflict. It is also an opportunity for us to get new international partners and friends abroad. During lectures, extracurricular meetings with the Lithuanian students and while performing different activities with them I came to the conclusion that they did not have correct information about our country. Making use of films, maps, different visual aids I did my best to inspire their positive attitude towards our country. And I think I managed to. For instance, I devoted the entire session to the Khojaly Tragedy of 23 February 1992 and a lively question and answer session after the lesson helped them develop a more profound understanding of the issue.

Ms Eleonora Huseinova Mirzagha gyzy, Teaching Assistant, Department of Economic Policy, Belarusian State University of Economy, Director of the Centre of the Azerbaijani Language and Culture, Belarusian State Pedagogical University named after Maxim Tank:

There is no doubt that this course evokes special interest among students at the Belarusian State University. It is also because Azerbaijan is a strategic partner of the Republic of Belarus. Our people are united both by common history and ties of friendship and bilateral economic interests.

The introduction of this course into the curriculum of the Faculty of International Relations enabled our students to view Azerbaijan from different perspectives, including ethical, cultural and political ones. They had already been familiar with the theoretical and methodological bases of the multiculturalism policy of the Western countries. The experience of the Azerbaijani multiculturalism, the essence of its philosophy and the models of the intercultural dialog seemed interesting to the students who are now able to understand better the Western concept of multiculturalism and its current challenges. The session "Ideas of Tolerance and Multiculturalism in the History of Azerbaijani Social-Philosophical Views" was particularly popular. Following the lecture, most of the students expressed their wish

to familiarize themselves with the epic "The Book of Dede Korkut" and other works belonging to the classical literature of Azerbaijan.

Professor Alexander Nesterov, Head of the Department of European Studies, Institute of Political Sciences, Ural Federal University named after the first President of Russia B. N. Yeltsin (Russia):

Generally speaking, students in Russia are poorly informed about Azerbaijani history, culture, society, internal and foreign affairs. To some extent, the new course actually replaced the old one entitled "Introduction to Azerbaijani Studies" and enabled the students to get a better general insight into relevant issues about our country. It also became clear from the students' questions and presentations that they were especially interested in the essence of multiculturalism and the ways of its practical manifestations. I think that the course gave the students a chance to broaden their understanding of key issues related to our country and inspired them to explore them further. I can tell you that they have already fallen in love with your country.

Professor Roza Safiyeva, Director of the Centre of the Czech Language and Culture, Baku Slavic University:

It is true, indeed. At the beginning, my students at Charles University in the Czech Republic were also rather poorly informed about Azerbaijan, and in some cases even misinformed. The course helped them to get to know Azerbaijan. They learned a lot about how the country practices the promotion of harmonious co-existence of numerous ethnic and religious groups. I think the goal of organizing the teaching of the course "Azerbaijan Multiculturalism" at Charles University has been achieved.

Certainly, I express this appraisal on the basis of the students' own feedback. Thus, it is necessary to continue with the teaching of this course there. Students will appreciate it.

Etibar Najafov:

The answers of the specialists teaching on the course "Azerbaijan Multiculturalism" at the universities abroad in terms of its importance suggest that teaching the course abroad gives the students a chance to get a more profound under-

standing of Azerbaijan as a tolerant and multicultural country. I wonder what the students think about it. My questions to them are: Why did you choose the course "Azerbaijani Multiculturalism"? Did the course meet your expectations? Did you acquire new knowledge about Azerbaijan?

Ms Polina Fofonova, student, Ural Federal University named after the first President of Russia B. N. Yeltsin:

On the one hand, Azerbaijan has historically been a multinational society in which people have interacted harmoniously for centuries. On the other hand, modern-day Azerbaijan pursues the policy of multiculturalism on the official level. I had very poor knowledge on Azerbaijan, and it was limited to some relatively basic issues of general relevance (the state symbols, Azerbaijan's foreign policy), or the life style of the ordinary people. Certainly, the course "Azerbaijani Multiculturalism" changed my perception of the country, introducing aspects of the Azerbaijani history and modern society to me. I learnt about the historical formation of the Azerbaijani ethnicity and mentality, the changes of the state borders, the on-going national problems. I now have a much clearer picture how the Azerbaijani multi-ethnic society got shaped. When compared with Western European or American models of multiculturalism, the Azerbaijani model stands out in its uniqueness. I think that this model represents cultural divergence as well, being part of everyday life in modern Azerbaijani society.

Ms Francesca Ecuastre, student, Sapienza University (Italy):

I am delighted to have had a chance to find out more on a unique country such as Azerbaijan, especially to get extensive information about this country in the context of the course "Azerbaijani Multiculturalism". This course has met my expectations. I know about the difference among different ethnic groups, the historical past of the Azerbaijani people as well as the country's religious history. Among the topics of the course "Azerbaijani Multiculturalism" the most interesting one for me was "The Policy of Multiconfessionalism and Multiculturalism in the Republic of Azerbaijan". Having had a chance to study it, I now understand the meaning of multiconfessionalism in Azerbaijan, and also the Article 18 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan, guaranteeing equality to citizens regardless of which religion they may practice.

Tolerance and intercultural dialogue is the priority area of the official policy in Azerbaijan today. Azerbaijan is a country rich in diverse traditions, languages and religions. Azerbaijan is a good example of how to successfully achieve goals of the economic and social welfare of the population with diverse ethnic composition as well as their intercultural dialogue, but also how to promote the practice internationally. Besides, I am now really interested in everything related to Azerbaijan. I already follow attentively all the publications and news about this country. My aim is to visit Azerbaijan even for a short visit and travel around this country. I have started learning the Azerbaijani language to help myself achieve this goal. I am going to attend the summer school organized in Azerbaijan by the Multiculturalism Centre. I want to get to know Azerbaijan better.

Ms Eva Cherlova, student, Charles University (the Czech Republic):

For me the course "Azerbaijani Multiculturalism" was a real revelation, since my field of study includes the former Soviet republics as well as the East-European countries. I can say that this course has met my expectations. We can learn from the Azerbaijani experience and implement principles of their model of multiculturalism in our country as well. In addition, the topic of one of the sessions – "The Policy of Multiculturalism in the Republic of Azerbaijan and the Socio-economic Development of the Country" seemed to me especially interesting. I learned a lot about the economic situation in the country, as well as the impact of significant socio-economic achievements of the Republic of Azerbaijan on the successful implementation of the multiculturalism policy in the modern period.

As one of the countries of the South Caucasus region, Azerbaijan, with the majority of its population practising Islam, creates all conditions for a multicultural and tolerant society. Along with other factors, the socio-economic development of the regions populated by different ethnic groups also plays an important part in this process. I think Heydar Aliyev was quite right to state, "The religious and ethnic diversity in Azerbaijan constitutes the richness of cultural life".

Ms Dangiole Bilaite, student, Lithuanian University of Educational Sciences:

First of all, I would like to say that this course was a chance for me to expand my knowledge about the country situated far away from Lithuania. Each session was an opportunity to learn something new. Secondly, it was interesting to learn

that multiculturalism as a notion encompasses the protection of the cultural identity in a multinational state and the realization of the idea of tolerance. Lithuania is also a multinational state like Azerbaijan. It was interesting to conduct a comparative analysis of these countries and the policies pursued in this regard. Thirdly, the lecture on the history of religion in Azerbaijan impressed me immensely. However, the most unforgettable lecture was about Azerbaijan's rich literary heritage.

To me Azerbaijan seems to be a mysterious and peculiar country. The lectures helped me to understand this country better – the country of Nasraddin Tusi, Mahsati Ganjavi, Nizami Ganjavi, Mirza Fatali Akhundov and other outstanding figures of science and art. Though this country is situated far away from Lithuania, Azerbaijan became a country very dear to my heart, owing to these wonderful lectures. To tell you the truth, I find it hard to articulate my impressions of this course. Everything was very nice.

Ms Zornitsa Zamfirova, MA student, St. Kliment Ohridski University of Sofia (Bulgaria):

I chose the course "Azerbaijani Multiculturalism", because I had a professional interest in the issues of interaction and coexistence in multicultural countries, as well as intercultural communication. I was surprised to find out that there is a country in which people really live together peacefully irrespective of their ethnic and religious identities. Though some countries regulate this phenomenon legally in their Constitutions, models of multiculturalism in the modern world do not always function without challenges. This can sometimes cause an atmosphere of misunderstanding and fear. I found out that in Azerbaijan inter-ethnic and inter-faith marriages are not an unusual, extraordinary thing. The country enjoys an interesting history and culture. The experience of Azerbaijan shows that the peaceful co-existence of the representatives of different nations and different religions is possible, every citizen is equal in front of the law and supported by the state. I was especially amazed by this fact.

Azerbaijan is a country that unites the East and the West, having rich cultural traditions and historical background. I had an opportunity to expand my knowledge of the country and get to know the Azerbaijani people better, thanks to the course "Azerbaijani Multiculturalism". Certainly, it goes without saying that I am

thinking of visiting this country as a participant of the summer school. As far as I'm concerned, Azerbaijan has already got an extra friend.

Ms Alexandra Gnedchik, student, Belarusian State University:

I have taken this course as an option within the module "International Communication". However, the perspective of studying the country itself – Azerbaijan, its political, economic and cultural status in the world was interesting to me. As for the knowledge related to multiculturalism, I consider more appropriate to study the Azerbaijani model and compare it to the ones found in other countries, in order to get a better insight into the issue. Before attending the course, I knew that Azerbaijan was an economically developed country rich in natural resources, and the majority of its population was of Muslim origin. Its capital Baku is a very modern and nice city, which has recently hosted the Eurovision contest, the First European Games. I know more about Azerbaijan now.

I found out that Azerbaijan is a secular state where representatives of different cultures, religions and nations live together peacefully. The policy of multiculturalism has risen to the state level in Azerbaijan. The country cooperates with different international organizations and tries to maintain its own achievements in the implementation of this policy, taking into account the challenges experienced by other countries as well.

Professor Asif Hajiyev, Rector of Baku Slavic University:

Some students spoke about the summer school to be organized by the Baku International Multiculturalism Centre in Azerbaijan this summer. Taking the opportunity, I would like to give further information about the event to the participants of the Round Table.

On the initiative of the State Advisory Board of Multiculturalism, Inter-ethnic and Religious Affairs of the Republic of Azerbaijan, a summer school for the students attending this course at and local and international universities will be held in one of the pleasant regions of Azerbaijan between 21 July – 1 August 2015. Baku Slavic University is one of the organizers of this event. We are looking forward to meeting the international students. The main goal of the summer school is to establish a single network of the students who attended the course "Azerbaijani Multiculturalism" at universities abroad and our higher education institutions and

further re-enforce their theoretical and practical knowledge related to Azerbaijani multiculturalism. It should also be noted that there were over 650 international applicants in total registered for the summer school. Fifty participants representing the Russian Federation, Georgia, Belarus, the Czech Republic, Bulgaria, Italy, Lithuania, Russia, Poland, Jordan, Egypt, Ukraine and Turkey were finally selected. Also, 20 students from the universities teaching the course "Azerbaijani Multiculturalism" in our country were also selected and will join the participants of the summer school. I would like also to note that over 250 people from our country applied for the summer school.

Mr Oktay Samadov, Executive Director of the Knowledge Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan:

The participants of the summer school are going to have interesting lectures, round tables, intellectual meetings. They are going to communicate with the Azerbaijani historians, literary critics, writers, specialists in cultural studies, philosophers. We have also invited foreign lecturers. As the Foundation of Knowledge, we will try to make these links with international students long lasting. Another interesting feature of the summer school is that its international participants will have a chance to meet with their peers living in the cities of Guba, Gusar and Khachmaz.

Etibar Najafov:

This last point is certainly very important. The main contact with the international students should further continue at different levels.

As it has been mentioned above, it was for the first time that the course "Azerbaijan Multiculturalism" was taught at universities abroad. Thus, the reflection on the experience so far will inform future changes and improvements of the course. In this regard, I want to address all the participants of the "Round Table" with that question. What would you like to recommend for the improvement of the teaching of the course?

Professor Tsvetan Teofanov, Dean of the Faculty of Classical and Modern Languages, St. Kliment Ohridski University of Sofia:

We received the proposal about the teaching of the new course "Azerbaijani Multiculturalism" at our Faculty with great enthusiasm. Our students im-

mediately got interested in this new course. Teaching this course also meant the continuation of the joint initiative of Baku Slavic University and Sofia University to introduce Azerbaijan in Bulgaria. I am very delighted that the Baku International Multiculturalism Centre also joined this initiative. Unfortunately, we had very little information about Azerbaijan. So more frequent visits of the experts from Azerbaijan to deliver lectures in different fields, and discuss topics of mutual interest, possibly relating to aspects of Azerbaijani culture and folklore, would be very welcome.

Ivan Ilchev: I would suggest that this course be offered not only at the MA level but also as an option available to BA students, perhaps as part of the course "Introduction into General Multiculturalism". Topics related to the Azerbaijani multiculturalism can be incorporated into this unit and additional hours can also be allocated.

Dr Vladislav Froltsov, Associate Professor, Deputy Head of the Department of International Relations and Academic Affairs, Belarusian State University:

The content and structure of the course "Azerbaijani Multiculturalism" corresponded to the aim and tasks of training specialists in international relations in the Faculty of International Relations of our University. Our students' future professional activities will be associated with various aspects of cooperation with foreign partners, activities in different countries and regions of the world, as well as cultural, educational, scientific exchange using modern information technology platforms. Joint seminars, colloquia with participants for other countries, for instance, Turkmenia and the People's Republic of China, could be considered within the framework of this course in the future. The students of the above-mentioned countries presently study at our Faculty. It would enable the students to understand the policy of multiculturalism in the modern world, to compare the experience of different countries in the regulation of the multicultural reality.

Alexandr Nesterov:

I think the program of the course can be expanded to include some topics looking into comparative analyses of the countries in order to evaluate objectively the reasons for the failure of the policy of multiculturalism in Europe and its suc-

successful implementation in Azerbaijan. And of course, it is also important for us to adjust the course program to the latest educational standards of Russia (GEF 3).

Eleonora Huseinova:

The students need some pedagogical materials. If we manage to produce them, the delivery of the course will be more productive. It is very hard to find materials about the Azerbaijani multiculturalism in the Republic of Belarus. The materials should be developed in Baku.

Sofiya Shigayeva-Mitreska:

I would also like to touch upon the question of the teaching materials. Students expanded their knowledge by attending the session, but the lack of literature on multiculturalism generally and the multiculturalism in Azerbaijan was quite evident. Many articles and books on the topic have been published in Azerbaijani and Russian. Specific literature exists in English as well; however, the material about Azerbaijan in Azerbaijani is scarce and thus the lectures were the only source of information for the students. I think a textbook should be developed to teach this course, and it should be printed in the language of the country where it is taught.

The organization of summer schools by different universities and institutions in Azerbaijan will inspire our students' interest in other, broader aspects of multiculturalism. Moreover, the program of the course "Azerbaijan Multiculturalism" should also focus on the analysis of the multiculturalism model of the country where the course is taught, encouraging the students to compare and contrast the models and develop deeper insights into the investigated issues.

Rafael Hassanov:

In my opinion, alongside the course "Azerbaijani Multiculturalism", different research streams can be simultaneously launched. These can include explorations into inter-ethnic and inter-confessional relations, the ethno-genesis of the Azerbaijanis, comparative analysis of relevant features, etc. Research-informed and research-led programs can bring very effective results.

Irina Kunina:

I believe that theoretical and applied cross-cultural research undertaken jointly with the universities abroad within the framework of the course "Azerbaijani Multiculturalism", as well as the students' involvement in this process would provide an additional incentive. In addition, compiling a glossary of some technical terms would also be very helpful. I also believe that the some supplementary material, such as visual aids, will also be very useful. Azerbaijan is a very nice country, and it should be presented as it is. I know that the Baku International Centre of Multiculturalism is carrying out some preparatory work in this regard.

Daniel Pommyer:

We are very pleased with the content of this course, because it includes all important aspects – it does not provide the students with factual knowledge, but also with diverse humanitarian and cultural aspect underlying art, literature, history, political sciences. As your invitation reached us a bit late, we only managed to allocate a few blocks of sessions within other courses. But I think we now have enough time to organise a special course and allocate enough teaching hours. I would like to note that we are intending to conduct a joint research project with the Baku International Multiculturalism Centre, performing a comparative analysis of the issues on the freedom of faith in Italy and Azerbaijan.

Professor Loreta Chodskiene, Head of the Department of International Relations, Lithuanian University of Educational Sciences:

This is an original course presented by a foreign professor. Our students could expand their knowledge about Azerbaijan from the person who represents the culture of this country, which is of special significance. The students were able to improve their knowledge on multiculturalism in general, but also on multiculturalism in Azerbaijan. There is also a practical element, giving the students a chance to interact with representatives of different cultures and thus raise their intercultural awareness.

The lectures of the course were of high quality, which is also confirmed by the students' feedback. I think it would be better to increase the contact hours in the future and perhaps adapt the program for the students of other faculties too.

Roza Shafiyeva:

A very important point in teaching the course "Azerbaijani Multiculturalism" at universities abroad is delivering the course in the language of the country. In addition, I think it would be necessary to translate the relevant literature, textbooks and articles on multiculturalism into the Czech language and disseminate the material across the libraries in Prague.

Etibar Najafov:

All of the suggestions are very interesting. No doubt, the consideration of these suggestions will contribute to the improvement of the teaching of this course, because they reflect the real situation, coming straight from the classrooms. What suggestions do the students have regarding this issue?

Zornitsa Zamfirova:

It would be better if the course lasted longer. The course may even include different subjects focusing on different aspects of the Azerbaijani culture (art, literature, music and so on).

Ms Yekaterina Kuchinskaya, student, Belarusian State University:

The course was useful to me, and also motivated me to establish links with representatives of the country and find out more about the country and its policies and practices directly, by talking to ordinary people. It would be better if we, the students of the Belarusian State University, were able to visit Azerbaijan often. I myself will attend the summer school in Azerbaijan with great pleasure.

Ms Maryam Akchay, student, Lithuanian University of Educational Sciences:

I think it would be useful if the students were involved in the research projects revealing cross-cultural attitudes towards cultural diversity. Additional teaching material will improve the quality of the course.

Mr Rami Aziz, student, Sapienza University (Italy):

The multiculturalism model of Azerbaijan is a rich experience encompassing cultural diversity and intercultural communication, and this is really an effective and dynamic experience. I was so pleased with what I learnt about Azerbaijan and I fell

in love with this country so much that I am ready even to relocate to Azerbaijan and change my citizenship. As for the improvement of the course, I would like to visit Baku and the places densely populated by the national minorities with great pleasure and get a better understanding of the issues. I am looking forward to attending the summer schools.

Ms Diana Koytuk, student, Charles University (the Czech Republic):

Multiculturalism is the most effective method of different ethnic and cultural groups' peaceful coexistence within a country. And it looks very nice in the example of Azerbaijan. Frankly speaking, I discovered Azerbaijan only owing to this course. It was interesting for me to find out tolerance as the Azerbaijani people's historical and cultural feature. Also, the information about Azerbaijan's history, politics, culture, literature was very interesting. I think it would be better to use some video material to support and facilitate the learning process.

I would very much like to visit this wonderful country, be able to try the national dishes included in the ancient Azerbaijani cuisine I have heard so much about.

Etibar Najafov:

The idea of teaching the course "Azerbaijan Multiculturalism" at the universities abroad is one of the ideological targets suggested by Mr. I. Aliyev, President of the Republic of Azerbaijan in the modern period. The State Advisory Board on Multiculturalism, Inter-ethnic and Religious Affairs of the Republic of Azerbaijan is making efforts so that this idea is realized and covers wider intellectual space. The experience of the teaching of this course in the spring semester of the 2014-2015 academic year at seven international and seven local universities, as well as the discussion during today's virtual Round Table with the participation of the senior academics of the universities, the teachers who taught on the course and the international students who attended it, prove the real outcomes of the stated idea, and its successful realization. If it were otherwise, the leaders of the above-mentioned universities would not express their wish to continue with the delivery of the course in their educational institutions in the future.

We heard many suggestions at today's Round Table. These suggestions focused in general on the improvement of the delivery of the course "Azerbaijani Multiculturalism" at universities abroad. As they are based on the real classroom experience, the suggestions are very useful and relevant. Thus, it is necessary to act on them.

I thank you all for your participation.